

Tillväxten har passerat toppen

AlmeGas Tjänsteindikator Q4 2017

almeGa

Almegas tjänsteindikator är en kvartalsbaserad konjunkturindikator som belyser den sammantagna utvecklingen i den privata tjänstesektorn. Den är väl lämpad för att på ett tidigt stadium pricka in vändpunkterna i konjunkturen. Exempelvis förutspådde Almega redan i juni 2009 med hjälp av tjänsteindikatorn att produktionsnedgången för tjänstesektorn under finanskrisen skulle komma att bli relativt kortvarig. Detta visade sig också stämma. Likaså prickade tjänsteindikatorn in den följande vändningen andra kvartalet 2011, då produktionstillväxten för den privata tjänstesektorn skulle börja vika av, alltså upphöra att accelerera. Början till återhämtning från och med tredje kvartalet 2013 prickade tjänsteindikatorn också in.

Tjänsteindikatorn har ett högt prognosvärde för den faktiska utvecklingen av produktion, prisutveckling och arbetsmarknad, och ligger cirka två månader före publiceringen av det faktiska utfallet för tjänsteproduktionen enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex. Den är en snabb och tillförlitlig signal på konjunkturförändringar i branscher som tillsammans väger tungt i Sveriges totala produktion. Tjänsteproducenterna inom näringslivet svarar för 51 procent av BNP, och 46 procent av den totala sysselsättningen.

För ytterligare upplysningar om Tjänsteindikatorn kontakta:

Lena Hagman
chefekonom Almega
tel. 08-762 69 61, lena.hagman@almega.se

Oscar Scheja
ekonom Almega
tel. 08-762 70 41, oscar.scheja@almega.se

Almega är de svenska tjänsteföretagarnas arbetsgivar- och intresseorganisation. Almega har cirka 11 000 medlemsföretag i sju förbund, som tillsammans representerar ett 60-tal branscher inom tjänstesektorn. Medlemsföretagen har sammanlagt drygt 550 000 anställda. Förbunden arbetar med de frågor som rör respektive bransch. Arbetsgivarförbunden bildar tillsammans Almega och ingår i Svenskt Näringsliv.

- Almega Samhallförbundet
- Almega Tjänsteförbunden
- Almega Tjänsteföretagen
- Bemanningsföretagen
- IT&Telekomföretagen inom Almega
- Medieföretagen
- Vårdföretagarna

Innehåll

1	Sammanfattning.....	5
2	Tillväxten har passerat toppen	6
	2.1 Tjänsteindikatorn och tjänsteproduktionen	6
	2.2 Tjänstebranschernas tillväxt hittills i år	11
3	Arbetsmarknadsindikatorn	19
	3.1 Jobbtillväxten toppar under fjärde kvartalet, bromsar därefter	19
4	Prisindikatorn	27
	4.1 Företagens försäljningspriser bromsar in under fjärde kvartalet ...	27
	4.2 Den senaste utvecklingen av konsumentpriserna för tjänster.....	33

Ny uppdatering av tjänsteindikatorn

Almegas tjänsteindikator har tagits fram av Almega från och med år 2001¹ för att ge en indikation om vart konjunkturen i den privata tjänstesektorn är på väg på kort sikt. Indikatorn ger information för att tidigt kunna förutspå vändpunkter i konjunkturen, både inom tjänstesektorn och i hela Sveriges ekonomi, eftersom den privata tjänstesektorn svarar för lite över hälften av Sveriges totala produktion, BNP.

För att tjänsteindikatorn ska kunna ge en så bra och träffsäker vägledning som möjligt har Almega nu uppdaterat skattningarna för tjänste- respektive arbetsmarknadsindikatorn. Från och med första kvartalet 2017 bygger dessa indikatorer på nya skattningar av sambandet mellan tjänsteföretagens svar i Konjunkturinstitutets barometer i förhållande till utfall enligt SCB:s statistik vad gäller produktion respektive sysselsättning i den privata tjänstesektorn. Almegas tjänsteindikator täcker in omkring 90 procent av den privata tjänstesektorns förädlingsvärde och drygt 80 procent av dess sysselsättning², se vidare faktarutan på följande sida. Almega har dessutom en prisindikator för tjänsteprisernas utveckling närmaste kvartal. Prisindikatorn är också en ledande indikator, som indikerar tjänsteprisernas utveckling drygt en månad innan SCB redovisar utfallet för kvartalet.

¹ Almegas tjänsteindikator togs fram 2001 av Owe Danemar, Almegas dåvarande chefekonom.

² De tjänstebranscher som saknas i KI-barometern är utbildning, hälso- och sjukvård, kultur, nöje och fritid samt samhällseliga och hushållsnära tjänster inom näringslivet. Dessa branscher täcks å andra sidan in i Tjänsteproduktionsindex samt i nationalräkenskaperna som Almegas indikatorer skattats mot.

Faktaruta om tjänsteindikatorn

Tjänsteindikatorn bygger på en skattning av sambandet mellan tjänsteföretagens svar i Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer och utfallet för produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex. Skattningen utgår från sambandet mellan bland annat företagets förväntningar om det kommande kvartalets efterfråge- och produktionsutveckling och den faktiska utvecklingen av tjänsteproduktionen per kvartal enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex.

Tjänsteindikatorn är beräknad i indexform där värdet 100 anger genomsnittet för den observerade period som den bygger på (skattningen är gjord på data från och med år 2005). Indexvärden över 100 anger alltså en högre tillväxt jämfört med det historiska genomsnittet och index under 100 på det motsatta. Indikatorn anger också om tillväxten kan förväntas öka, vara ungefär oförändrad eller minska under det närmaste kvartalet. Indikatorn är ledande, dvs. den ligger två till tre månader före publiceringen av det faktiska utfallet från SCB.

AlmeGas arbetsmarknadsindikator bygger på ett skattat samband mellan svar från tjänsteföretagen i KI-barometern och utfallet för den privata tjänstesektorns sysselsättningsförändring enligt SCB:s nationalräkenskaper. Den nya skattningen av arbetsmarknadsindikatorn bygger dessutom på uppgifter om vakansgraden i tjänstesektorn, som hämtas från SCB och uppdateras kvartalsvis. Indexvärdet 100 anger det historiska genomsnittet för indikatorn baserat på det skattade sambandet från och med år 2005.

Prisindikatorn skiljer sig från tjänste- och arbetsmarknadsindikatorn då den inte bygger på ett skattat samband mellan svar i KI-barometern och utfall enligt SCB:s statistik. Prisindikatorn bygger enbart på företagets svar i KI-barometern, som räknats om till ett index som visar om tjänstepriserna väntas öka, minska eller vara oförändrade under det närmaste kvartalet. Ett indexvärde enligt prisindikatorn över 50 indikerar en ökning av tjänstepriserna och under 50 en nedgång i priserna. Ett indexvärde på 50 innebär ungefär oförändrade priser.

1 Sammanfattning

Almegas tjänsteindikator visar att den privata tjänstesektorns produktionstillväxt växlar ned något under årets sista kvartal. Detta trots att efterfrågan är fortsatt stark för flertalet tjänstebranscher. Avmattningen tyder snarare på flaskhalsar i produktionen än på vikande efterfrågan. Dessutom drar fallande produktion inom vård- och omsorg samt utbildning ned takten för hela tjänstesektorn. Detta trots de växande behoven av vård-, omsorg- och utbildningstjänster. Mycket talar för att osäkerheten om regering och riksdag kommer besluta om vinstbegränsningar för företagen inom dessa branscher nu håller tillbaka deras investeringar i utökad kapacitet.

Almegas arbetsmarknadsindikator för det fjärde kvartalet pekar på en ytterligare uppväxling av sysselsättningstillväxten och indikatorn är nu uppe på i stort sett samma höga nivå som strax innan finanskrisen 2008. Det indikerar att en topp för sysselsättningstillväxten i privat tjänstesektor sannolikt är nådd, och en långsammare ökning av sysselsättningen är att vänta nästa år. Tillgången på den kompetens de kunskapsintensiva företagen eftersöker tycks nu så gott som uttömd, vilket är en viktig förklaring till varför sysselsättningstillväxten i dessa företag inte accelererar som under den förra högkonjunkturen innan finanskrisen.

Almegas prisindikator visar att de privata tjänsteföretagens försäljningspriser återigen mattas av, nu under fjärde kvartalet i år, efter en kort period av snabbare prisökningar från slutet av 2016. Det är en inbromsning från redan förhållandevis låga ökningstal jämfört med den betydligt högre prisökningstakt som rådde inom den privata tjänstesektorn under den förra högkonjunkturen till och med 2007. En stor och växande del av tjänstesektorn är nu integrerad i globala värdekedjor vilket är en bärande anledning till den historiskt svaga utvecklingen av producentpriserna.

Lena Hagman, chefekonom och Oscar Scheja, ekonom, Almega, 18 december 2017

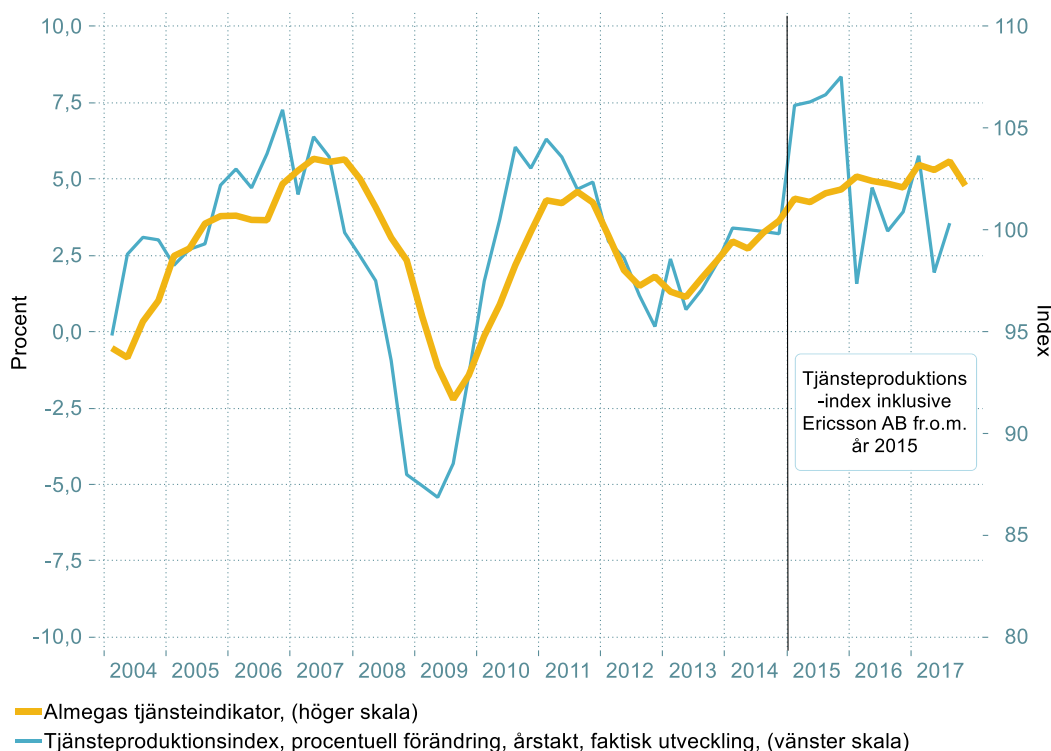
2 Tillväxten har passerat toppen

2.1 Tjänsteindikatorn och tjänsteproduktionen

Efterfrågan är ännu stark för flertalet tjänstebranscher, men Almegas tjänsteindikator indikerar avmattning under årets fjärde kvartal. Detta tyder snarare på flaskhalsar i produktionen än på vikande efterfrågan. Dessutom drar fallande produktion inom vård- och omsorg samt utbildning ned takten för hela tjänstesektorn. Detta trots de växande behoven av vård-, omsorg- och utbildningstjänster. Mycket talar för att osäkerheten om regering och riksdag kommer besluta om vinstbegränsningar för företagen inom dessa branscher nu håller tillbaka deras investeringar i utökad kapacitet.

Under tredje kvartalet i år nådde tillväxten i den privata tjänstesektorn 3,6 procent, under toppnivån på 5,8 procent under första kvartalet, se diagram 1.

Diagram 1: Almegas tjänsteindikator för produktionstillväxten i privat tjänstesektor³

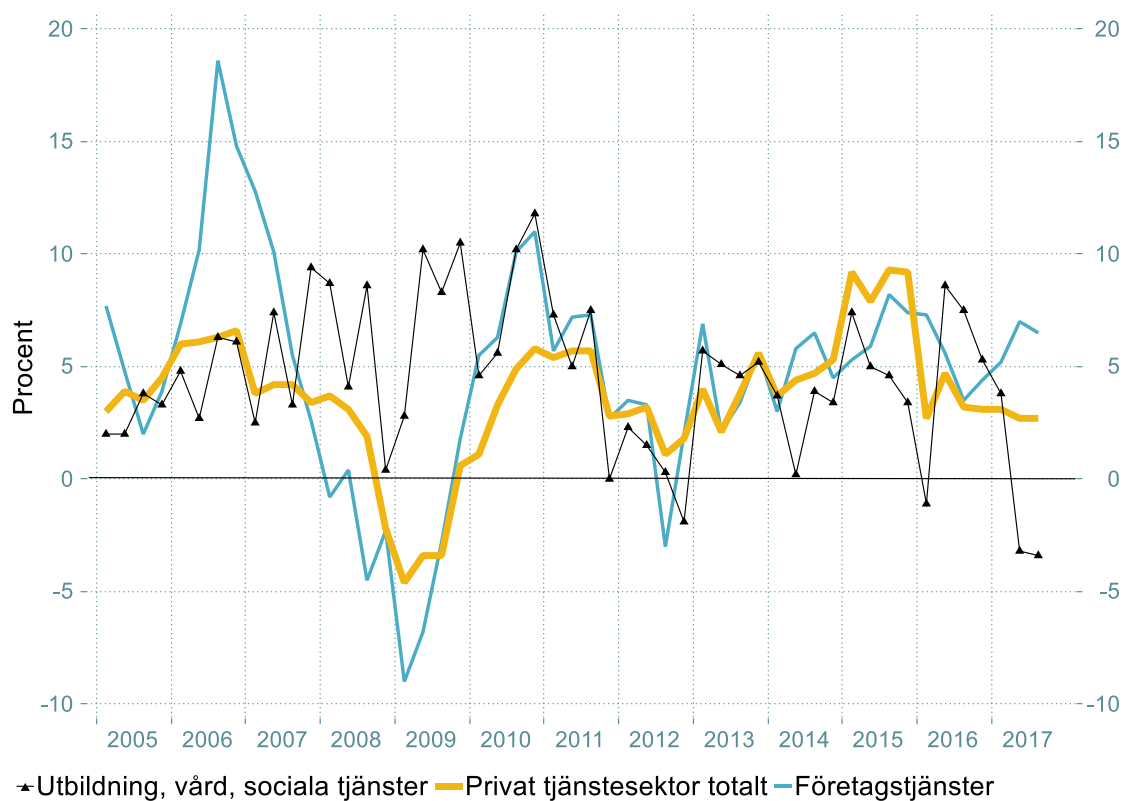

³ SCB har i år börjat räkna Ericsson AB som tjänsteföretag i stället för som industriföretag och därmed börjat inkludera företaget i tjänsteproduktionsindex. Se vidare Almegas tjänsteindikator, september 2017.

Vissa branscher, särskilt inom företagstjänster⁴, ser ändå ut att ha kunnat upprätthålla en hög tillväxt hittills i år, trots det begränsade utbudet av den kompetens företagen söker på arbetsmarknaden. En möjlig förklaring kan vara att tjänsteföretag i viss mån ökar sin import av tjänster för att klara att möta den starka efterfrågan. Det gäller främst företagstjänster, men tjänstesektorn totalt visar en inbromsning av produktionstillväxten, se diagram 2.

Diagram 2: Förädlingsvärdet i fasta priser, kalenderkorrigerat, t.o.m. 3:e kvartalet 2017

Förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år

Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Macrobond.

Då Sveriges totala produktion, BNP, summeras visar utvecklingen inom tjänstesektorn en spretande bild, se diagram 2.⁵ Å ena sidan har olika företagstjänster lyckats dra upp tillväxttakten av förädlingsvärdet till lite över 6 procent hittills i år medan företagen inom utbildning, vård och sociala tjänster visar fallande förädlingsvärde. Under tredje kvartalet i år minskade deras sammantagna förädlingsvärde med drygt 3 procent jämfört med

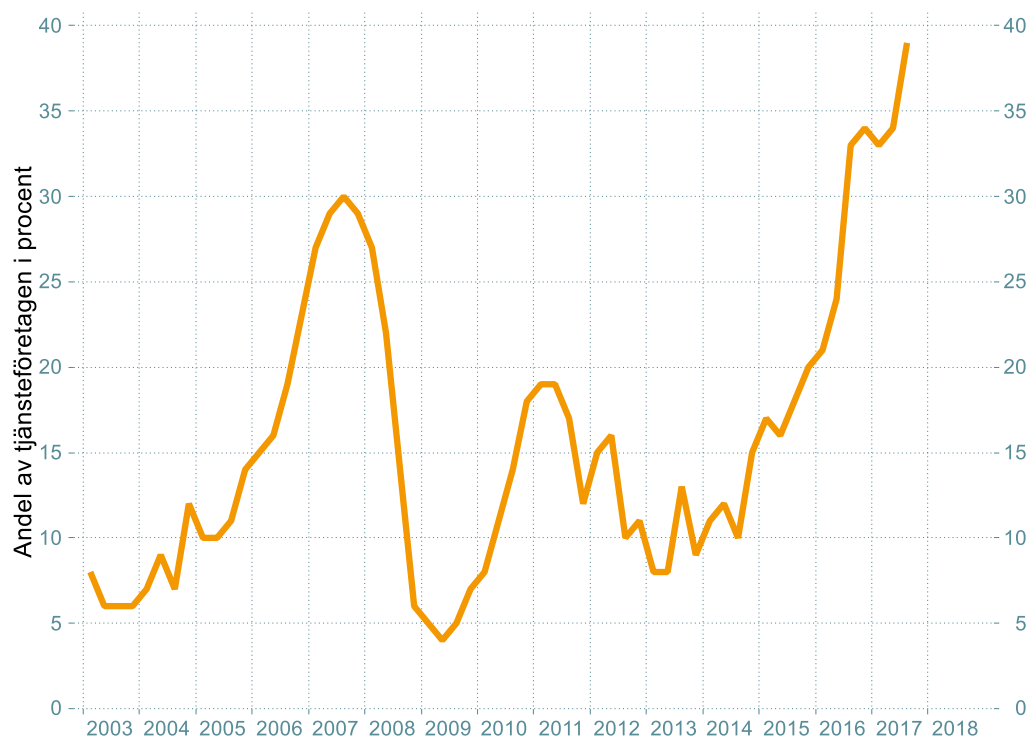
⁴ Till företagstjänster hör en rad branscher, exempelvis teknikkonsulter, arkitekter, datakonsulter, bemanningsföretag och arbetsförmedling, säkerhetsföretag, reklambyråer m.fl.

⁵ Bruttonationalprodukten, BNP, kan summeras från den s.k. produktionssidan. Då summeras förädlingsvärdet i ekonomins samtliga näringsgrenar.

motsvarande kvartal 2016. Dessutom har transport- respektive hotell- och restaurangbranschen visat minustal, om än inte lika djupa, hittills under 2017. Branscherna med svag eller fallande produktion har totalt sett dragit ned tillväxttakten för den privata tjänstesektorn, till 2,8 procent hittills i år. Det är en klar nedtrappning jämfört med ökningstakten på 3,4 procent för helåret 2016.⁶ Sveriges totala BNP-tillväxt har hittills i år legat på 2,6 procent, kalenderkorrigerat. Almega räknade i vår senaste prognos för svensk ekonomi med att BNP ökar med 2,9 procent 2017.⁷

Den historiskt omfattande bristen på personal inom tjänstesektorn håller trots allt tillbaka produktionstillväxten i en rekordstor andel av tjänsteföretagen. Nära 40 procent av tjänsteföretagen i näringslivet har angett att främst personalbrist höll tillbaka verksamheten under tredje kvartalet i år.⁸ Det är den högsta andelen som noterats sedan mätningen startade 2003. Under den förra konjunkturtoppen år 2007 uppgick motsvarande andel av företagen till 30 procent, se diagram 3 nedan. En rekordstor andel av tjänsteföretagens verksamhet begränsas nu alltså av personalbrist.

Diagram 3: Andel av tjänsteföretagen som anger att personalbrist är det främsta hindret för företagets verksamhet, t.o.m. tredje kvartalet 2017

Källa: Konjunkturinstitutet (KI-barometern), Macrobond.

⁶ Förädlingsvärde i fasta priser, kalenderkorrigerat, enligt SCB, nationalräkenskaperna, 29 november 2017.

⁷ Det första utfallet för Sveriges BNP 2017 kommer att publiceras i slutet av februari 2018. Se vidare Almegas konjunkturrapport, november 2017, som kan hämtas från www.almega.se

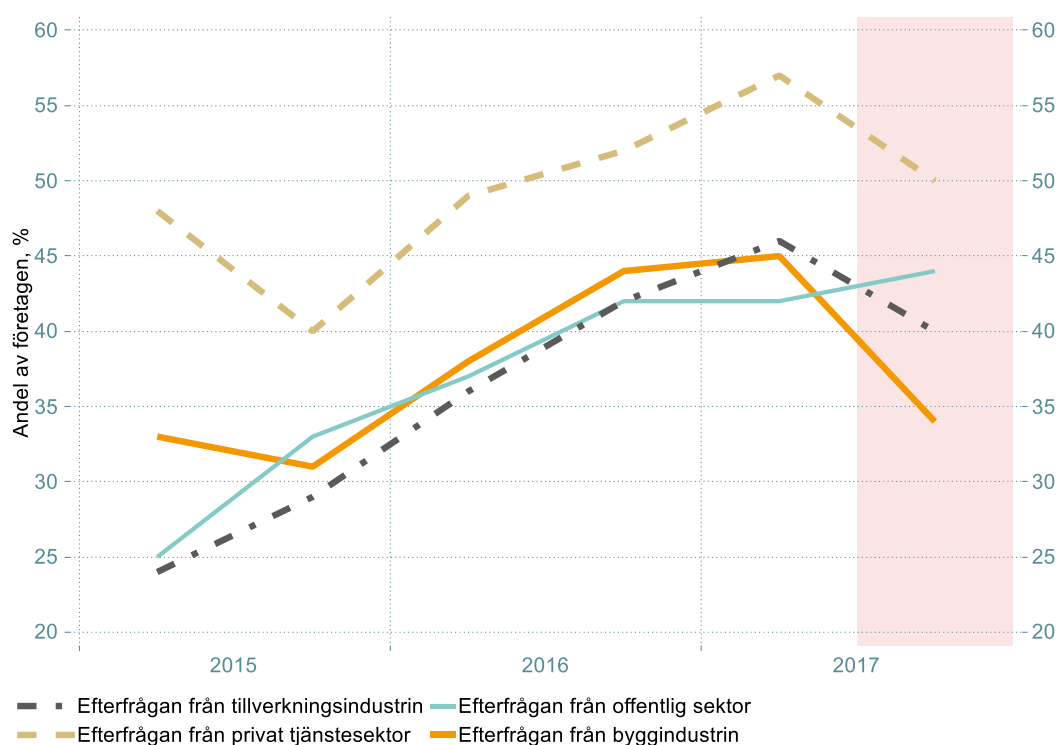
⁸ Enligt KI-barometern, Konjunkturinstitutet.

Ännu ett tecken på kapacitetsbegränsningar inom tjänstesektorn kan vara att Inköpschefsindex för tjänstesektorn⁹ nu signalerar att företagens leveranstider ökar.

Det finns fler tecken på att tillväxttakten för tjänstesektorn nått sin topp under 2017. Almegas senaste företagarpanel tyder på att efterfrågan på företagstjänster inleder en avmattning under andra halvåret 2017.¹⁰ Eftersom dessa tjänster väger så tungt i Sveriges totala BNP, en tredjedel, kan en avmattning där väntas dra ned tillväxten för ekonomin totalt.

Efter en stadig uppgång från och med andra halvåret 2015 räknar en mindre andel av företagen med ökad efterfrågan under andra halvåret 2017, se diagram 4.

Diagram 4: Andel av företagen inom företagstjänster som anger att efterfrågan har ökat från respektive sektor, utfall t.o.m. första halvåret 2017 samt förväntan inför andra halvåret 2017

Källa: Almegas företagarpanel (undersökning genomförd av Sifo på uppdrag av Almega).

Det är första gången sedan Almegas undersökning startade 2015 som företagens förväntningar pekar nedåt för utvecklingen av efterfrågan på deras tjänster. Det tyder på

⁹ Inköpschefsindex (PMI - Purchasing Managers Index) tas fram av Swedbank och Silf, dels för tillverkningsindustrin och dels för tjänstesektorn.

¹⁰ Se Almegas konjunkturrapport, november 2017.

att tillväxten i efterfrågan på företagstjänster ser ut att ha nått sin topp under första halvåret i år. Almegas företagarpå panel visar att företagen inte är lika optimistiska som tidigare om efterfrågan från privat tjänstesektor, tillverknings- samt byggindustrin. Däremot förväntar sig företagen att efterfrågan från offentlig sektor på företagstjänster kommer att öka något ytterligare.¹¹

Om vi återgår till produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex finns nu siffror på vilka tjänstebranscher som bidrog mest till tjänstesektorns produktionsökning under tredje kvartalet i år. Svaren finns i tabell 1 nedan, som visar bidraget från respektive bransch till den samlade tillväxten på 3,6 procent under tredje kvartalet.

Tabell 1: Bidrag i procentenheter till produktionstillväxten i den privata tjänstesektorn under tredje kvartalet 2017

3:e kvartalet 2017/ 3:e kvartalet 2016	Vikt	
3,6 procent	100,0	Tjänstenärings exklusive kreditinstitut och försäkringsbolag m.m.
Bidrag i procentenheter:		Varav:
0,4	4,0	Motorhandel
0,6	12,0	Parti - och provisionshandel utom med motorfordon
0,2	7,0	Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar
0,1	9,0	Transport- och magasineringsföretag
0,0	4,0	Hotell och restauranger
0,8	14,0	Informations- och kommunikationsföretag
0,0	18,0	Fastighetsbolag och fastighetsförvaltare
1,0	14,0	Företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik
0,6	8,0	Företag inom uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster
-0,1	2,0	Utbildningsväsendet
-0,1	6,0	Enheter för vård och omsorg, socialtjänst
0,2	3,0	Kultur, nöje och fritid

Källa: SCB, tjänsteproduktionsindex.

Anm.: Bidragen summerar inte till exakt 3,6 procent på grund av avrundning.

Störst bidrag till tjänstesektorns tillväxt kom återigen från företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik samt andra typer av företagstjänster såsom bemanningsföretag, fastighetsservice, säkerhetstjänster, resetjänster med flera. Dessa bidrog sammantaget med hela 1,6 procentenheter. Om vi lägger till informations- och kommunikationsföretag, där datakonsulter och telekomföretag ingår, bidrog dessa branscher sammantaget med 65 procent till tjänstesektorns totala tillväxt under tredje kvartalet. Bidraget från informations- och kommunikationsföretag har varierat kraftigt

¹¹ Se vidare Almegas konjunkturrapport, november 2017. Almegas senaste företagarpå panel för tjänstesektorn genomfördes i oktober i år av Sifo, i samarbete med Svenskt Näringsliv.

över året. Under tredje kvartalet låg bidraget på 0,8 procentenheter av tjänstesektorns tillväxt, men bara på 0,1 procentenhet under andra kvartalet.¹²

Branscher som riktar sin försäljning främst mot hushåll, som detaljhandeln, hotell och restaurang samt kultur, nöje och fritid, bidrog svagt till tjänsteproduktionens ökning under tredje kvartalet. Motorhandelns bidrag var något högre, 0,4 procentenheter, vilket var en viss ökning jämfört med dess bidrag under andra kvartalet.

Vidare drog den fallande produktionen för utbildnings- samt vård, omsorg och socialtjänst ned tillväxten inom den privata tjänstesektorn, med 0,1 procentenhet vardera, se tabell 1 på sidan 10.

2.2 Tjänstebranschernas tillväxt hittills i år

När det gäller tillväxttakten, dvs. förändringen jämfört med motsvarande kvartal föregående år, ökade handeln med motorfordon mest bland samtliga tjänstebranscher under årets tredje kvartal, se tabell 2 på sidan 12. Därefter kom den långa raden företagstjänster med fortsatt starka ökningstal. Här ingår branscher såsom teknikkonsulter, arkitekter, bemanning, uthyrning, fastighetsservice, resetjänster, säkerhetstjänster med flera, se tabell 2.

Även partihandeln visade stark tillväxt under tredje kvartalet, vilket delvis kan förklaras av att exporten från Sverige tagit mer fart i år. Här fyller partihandeln en relativt stor roll i samband med utförseln av exportprodukter från Sverige.

Liksom under andra kvartalet i år visar utbildningsbranschen samt vård, omsorg och socialtjänst fallande produktion. Efterfrågan på dessa tjänster är fortsatt hög, men mycket talar för att företagens investeringar för att öka sin kapacitet hålls tillbaka på grund av risken att regeringen vill införa vinsttak för företagen. Ett beslut som ännu hänger i luften.

¹² I denna branschgrupp ingår numera Ericsson AB, vilket inneburit att utvecklingen blivit mer volatil. SCB redovisar inte längre en uppdelning av branschen på datakonsulter, telekom- och övriga företag inom information och kommunikation i samband med att Ericsson klassificerats om till tjänsteföretag och därmed ingår i denna branschgrupp.

Tabell 2: Produktionstillväxt i den privata tjänstesektorn

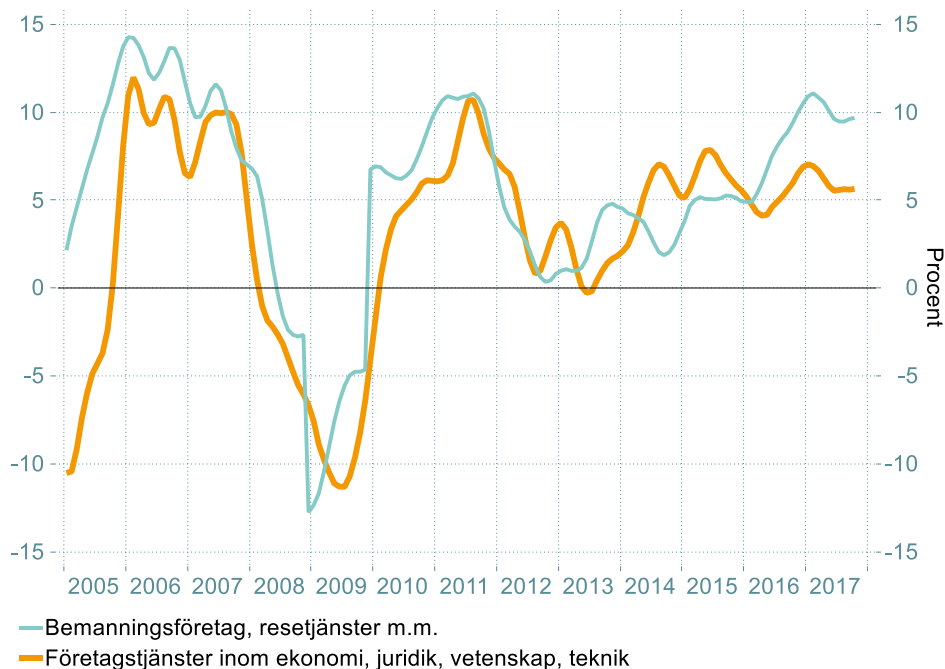
Procentuell förändring jämfört med motsvarande period föregående år

	3:e kvartalet 2017/ 3:e kv 2016	1-3 kvartalet 2017/ 1-3 kv 2016
Handel med och serviceverkstäder för motorfordon och motorcyklar	9,6	8,1
Företag inom uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster	8,1	10,0
Företag inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	7,0	6,9
Kultur, nöje och fritid samt annan serviceverksamhet	6,8	5,0
Informations- och kommunikationsföretag	5,5	4,0
Parti - och provisionshandel utom med motorfordon	5,0	4,2
Detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar	2,4	2,2
Transport- och magasineringsföretag	1,5	1,5
Hotell och restauranger	-0,1	1,8
Fastighetsbolag och fastighetsförvaltare	-0,1	0,8
Vård och omsorg, socialtjänst	-1,4	1,5
Utbildningsväsendet	-4,0	0,0
Privat tjänstesektor (exkl. kreditinstitut och försäkringsbolag)	3,6	3,8

Anm. Fasta priser och kalenderkorrigerade siffror.

Källa: SCB, tjänsteproduktionsindex, 5 december 2017.

Diagram 5: Produktionstillväxt för företagstjänster¹³, procentuell förändring över 12 månader¹⁴ Fasta priser, kalenderkorrigerat, trend

Källa: SCB (Tjänsteproduktionsindex), Macrobond.

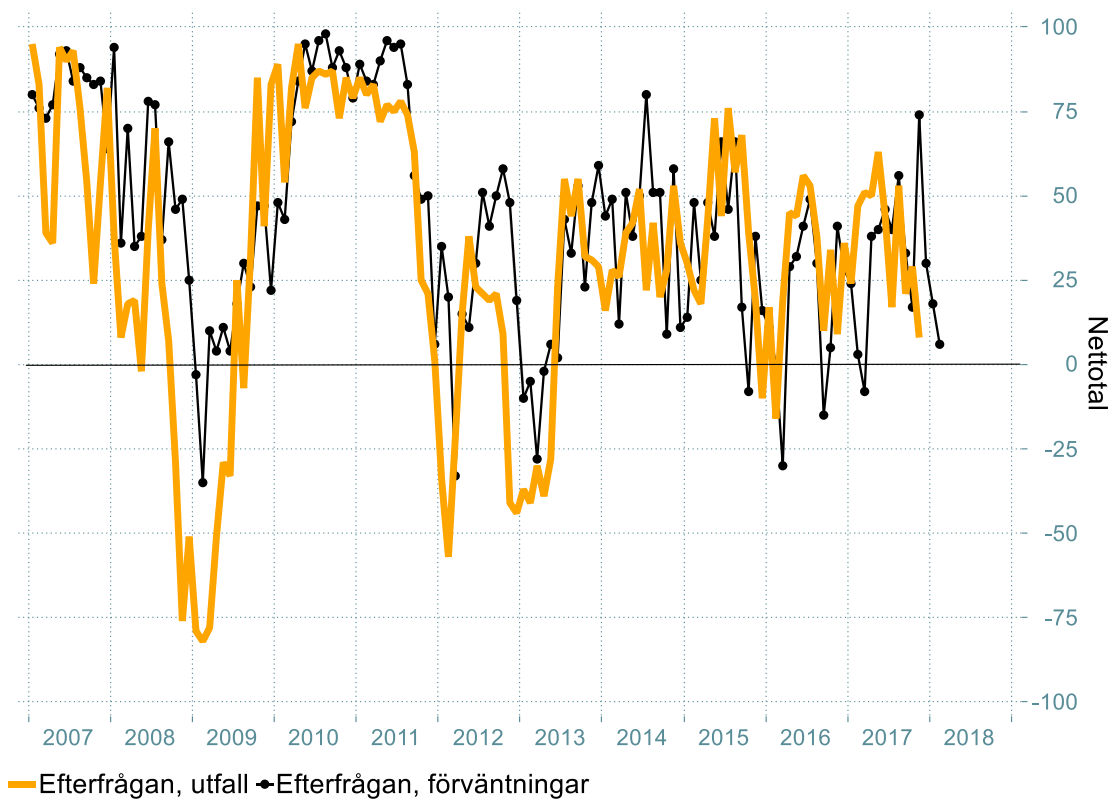
¹³ Här ingår branscher inom ekonomi, juridik, vetenskap och teknik (SNI 69–75) samt övriga företagstjänster där bemanningsföretag, resetjänster m.m. ingår (SNI 77–82).

¹⁴ I diagram 5 är månadsstatistiken trendsattad av SCB, det vill säga rensad för tillfälliga variationer.

Tillväxten inom företagstjänster har varit fortsatt hög hittills i år, men även dessa branscher ser ut att ha nått en topp i början av året, se diagram 5. Bemanningsbranschen, resetjänster med flera övriga företagstjänster visade en stadigt uppåtgående tillväxttakt under 2016, som alltså ser ut att ha nått sin topp i början av 2017. Omsättningen inom bemanningsbranschen ökade visserligen starkt även under årets tredje kvartal, med drygt 12 procent, men omsättningen var lägre än under andra kvartalet¹⁵.

Bemanningsföretagens förväntningar på efterfrågan har skruvats ned ordentligt under hösten 2017. Senast i november räknade endast 21 procent av företagen i branschen med ökad efterfrågan till och med februari 2018. Det kan jämföras med att nära 80 procent av företagen i augusti räknade med ökad efterfrågan under de närmaste tre månaderna. De svagare förväntningarna kan höra samman med de nedskruvade förväntningarna på efterfrågan från privat tjänstesektor generellt samt från tillverknings- samt byggindustrin, vilket Almegas företagarpanel visar, se sidan 9.

Diagram 6: Bemanningsföretagen, utfall samt förväntningar om efterfrågan under de närmaste tre månaderna, netttotal¹⁶

Källa: Konjunkturinstitutet (KI-barometern), Macrobond.

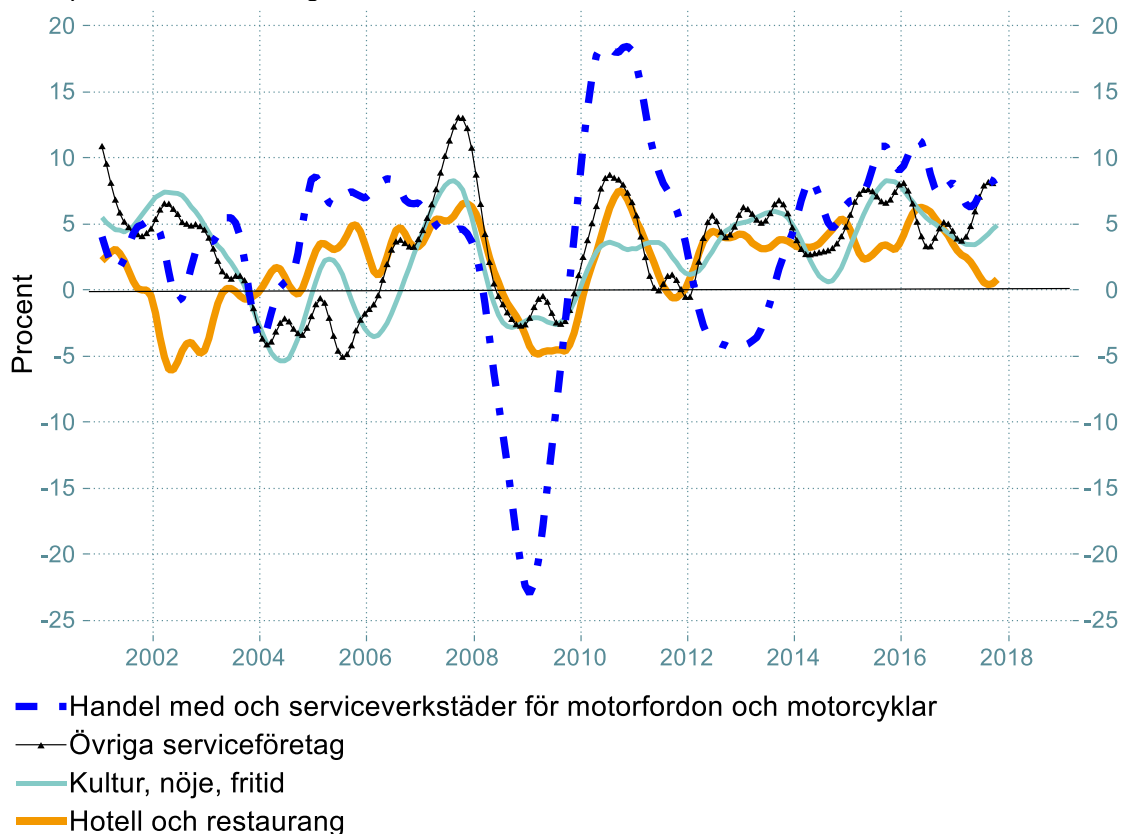
¹⁵ Se Bemanningsföretagens kvartalsrapport, december 2017.

¹⁶ Nettotalen visar andelen företag som svarat ökad efterfrågan minus andelen som svarat minskad efterfrågan.

När det gäller tjänsteproduktionen inom branscher som främst bygger på hushållens konsumtion märks en allt klarare tendens till att hushållen drar ned på delar av sin konsumtion. Ännu hålls visserligen tillväxten inom motorhandeln respektive kultur, nöje och fritid samt annan serviceverksamhet¹⁷ uppe, men tillväxten inom exempelvis hotell och restaurang har närmast sig noll, se diagram 7.

Diagram 7: Produktionstillväxt, procentuell förändring över 12 månader¹⁸

Fasta priser, kalenderkorrigerat, trend

Källa: SCB, Macrobond.

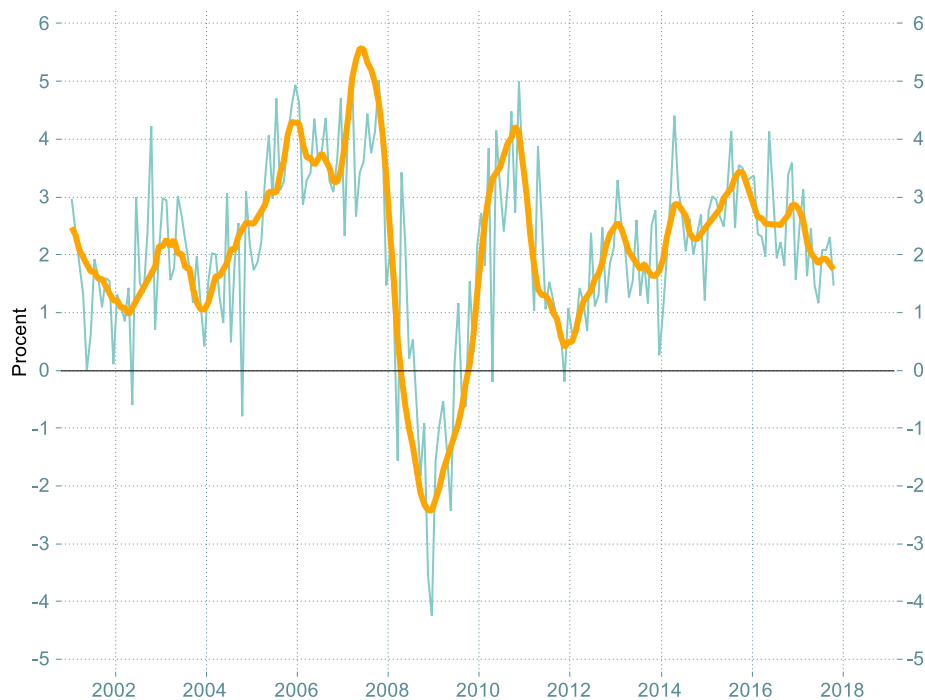
Hushållens konsumtion totalt sett har i år visat en allt svagare ökningstakt, se diagram 8 nedan. I oktober i år låg ökningstakten på låga 1,5 procent, jämfört med motsvarande månad 2016. Detta enligt SCB:s månadsindikator för hushållens konsumtion, som också är en bra indikator för den tillväxt som hushållens konsumtion kommer att visa i Sveriges BNP-siffror.

¹⁷ I ”övrig serviceverksamhet” ingår bl.a. reparation av datorer, hushållsartiklar och personliga artiklar, frisörer, kroppsvård, verksamhet inom intresseorganisationer med mera.

¹⁸ I diagram 7 är månadsstatistiken trendsattad av SCB, det vill säga rensad för tillfälliga variationer. Detta gör det lättare att följa den långsiktiga trenden för produktionens utveckling. Utvecklingstalen enligt den trendsattade tidsserien skiljer sig härmed från tillväxtalen som redovisas i tabell 2.

Diagram 8: Hushållen konsumtion fortsätter att bromsa in

Fasta priser, kalenderkorrigerat, procentuell förändring jämfört med motsvarande månad föregående år, trend

Källa: SCB, Macrobond.

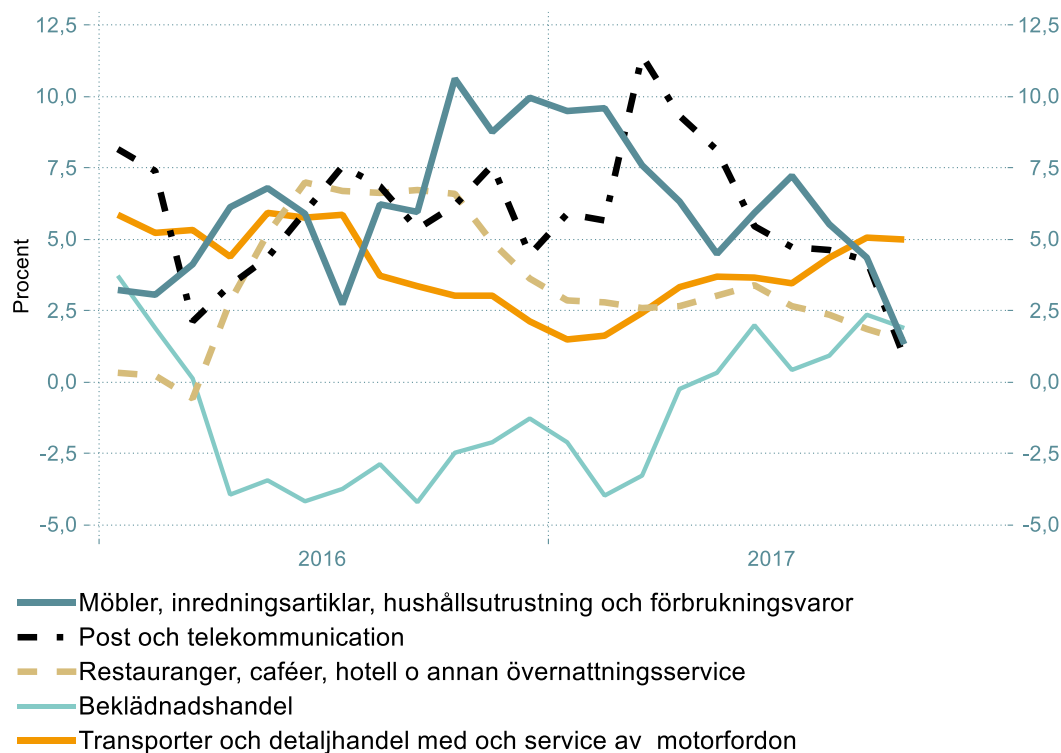
Hushållens utgifter för bland annat möbler, inredningsartiklar, hushållsutrustning och förbrukningsvaror har klart bromsat takten under loppet av 2017, vilket SCB:s månadsindikator för hushållens konsumtion visar. Även hushållens utgifter för restaurang, café och hotelltjänster visar en svagare utveckling jämfört med förra året. Däremot har utgifter för bland annat transporter och bilreparationer stigit under 2017, se diagram 9. Totalt sett visar ändå hushållen alltså en vikande trend för konsumtionens ökningstakt.

Almega räknade i vår senaste prognos för svensk ekonomi med att hushållens konsumtion kommer att öka med 2,5 procent under 2017, men svagare under 2018, med 2,2 procent. Här skiljer sig vår prognos från flera andras, som räknar med att hushållen nästa år kommer att dra ned på sitt sparande och öka takten i sin konsumtion. Vår bedömning innebär däremot att hushållen kommer att spara något mer av sin inkomstökning nästa år. Almega räknar med att hushållen kommer att "ta höjd" för kommande räntehöjningar och därför öka sitt sparande.¹⁹ Den allt svagare ökningstakten av hushållens konsumtion reflekterar möjligen redan en sådan tendens. SCB har dessutom nu i december reviderat ned de tidigare starka siffrorna för hushållens konsumtion under tredje kvartalet, från 3 procent till endast 2,2 procent.

¹⁹ Se vidare Almegas konjunkturrapport, november 2017.

Diagram 9: Några delar av hushållens konsumtion

Tre månaders glidande medelvärde

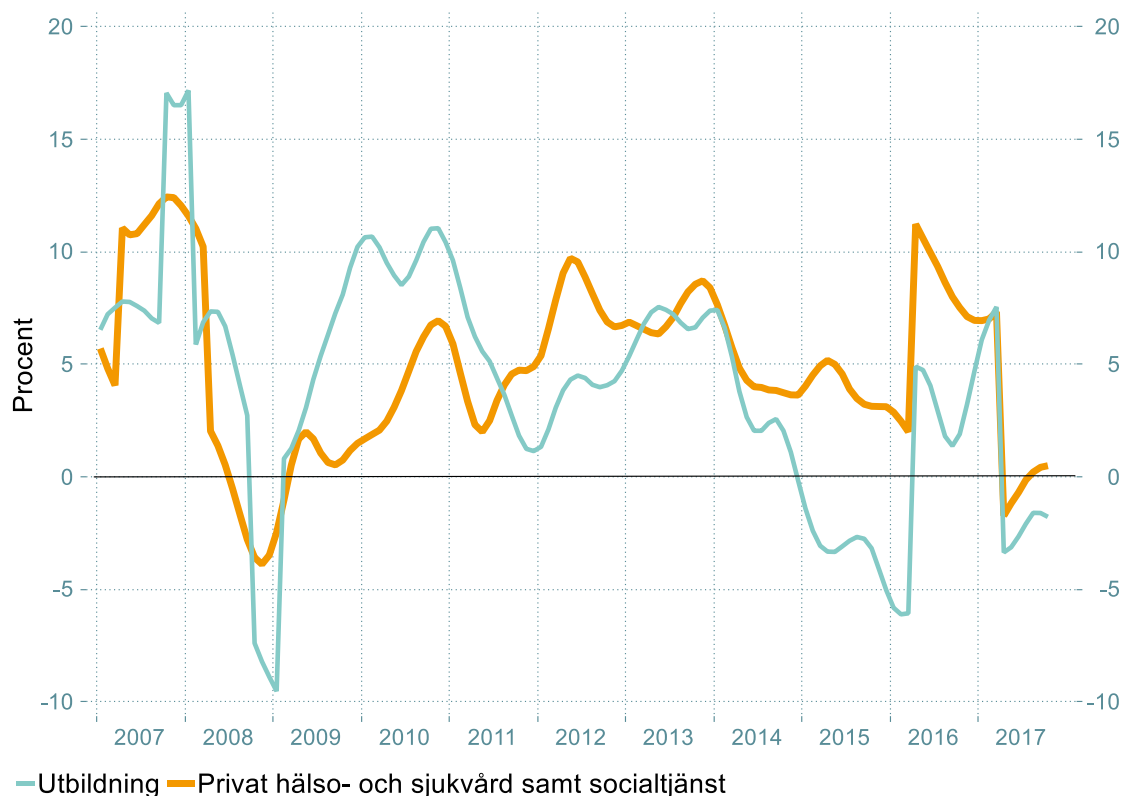
Källa: SCB, Macrobond.

Privat driven utbildningsverksamhet samt privat vård och omsorg visade markanta produktionslyft under förra året, enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex, se diagram 10. Uppsvinget beror av allt att döma på ett växande behov av vård- och utbildningstjänster i samband med en åldrande befolkning samt rekordhög asylinvandring under 2015. Efterfrågan på privat driven vård och omsorg kan också ha ökat på grund av historiskt stor brist på personal inom offentligt driven verksamhet.²⁰ Trots denna växande efterfrågan visar branscherna fallande produktion under de senaste två kvartalen.

²⁰ Se Arbetsförmedlingen, *Var finns jobben? Bedömning för 2017*, februari 2017 samt Arbetsmarknadsutsikterna våren 2017, 13 juni 2017.

Diagram 10: Produktionstillväxt för privat utbildningsverksamhet, fasta priser

Förändring jämfört med motsvarande period föregående år

Källa: SCB, Macrobond.

Under förra året tog tillväxten fart inom utbildningsbranschen. Den starka uppgången hör sannolikt samman med de kraftigt ökade behoven av bland annat kurser i svenska för invandrare (SFI). Under första kvartalet i år var tillväxten fortsatt mycket stark, men under andra och tredje kvartalet minskade produktionsnivån jämfört med motsvarande kvartal 2016. Produktionsnivån inom branschen har fallit ned under loppet av 2017 och ligger nu lägre än 2014, enligt SCB:s tjänsteproduktionsindex för branschen.

Även privat hälso- och sjukvård samt socialtjänst fick mer fart under förra året, med ett rejält uppsving under andra kvartalet 2016. Trots osäkerheten om regering och riksdag kommer besluta om vinstbegränsningar för företagen, tog produktionstillväxten rejäl fart under andra kvartalet 2016. Den huvudsakliga förklaringen torde vara att det funnits ett starkt uppdämt behov av att möta ökad efterfrågan på vård och omsorg. Bland annat är behovet av nya äldreboenden i kommunerna stort och växande, och många kommuner har inte möjligheten att klara de stora investeringarna själva.

Bemanningsföretagen märker också av den ökade kompetensbristen, bland annat inom yrkesområdet hälso- och sjukvård. Efterfrågan på deras bemanningstjänster inom detta

område har ökat särskilt mycket under 2017. Branschens omsättning inom detta område ökade med i genomsnitt 32 procent under första till tredje kvartalet i år jämfört med motsvarande period förra året. Tillväxten speglar en akut brist på läkare och sjuksköterskor i stora delar av landet, och främst i västra och norra Sverige, där omsättningen under 2017 ökat mest.²¹

Under förra året uppgick tillväxten för privat hälso- och sjukvård samt socialtjänst till hela 7 procent. Under första kvartalet i år var den lika stark, men har därefter börjat falla. Minskningen under andra och tredje kvartalet i år ska delvis ses mot bakgrund av att jämförelsen görs mot det starka uppsvinget under andra och tredje kvartalet förra året. Att tillväxten inte tar mer fart i år trots fortsatt stark efterfrågan, kan möjligen också förklaras av att företagen nu avvaktar med att investera i ökad kapacitet mot bakgrund av risken för att vinstbegränsningar kommer att införas.

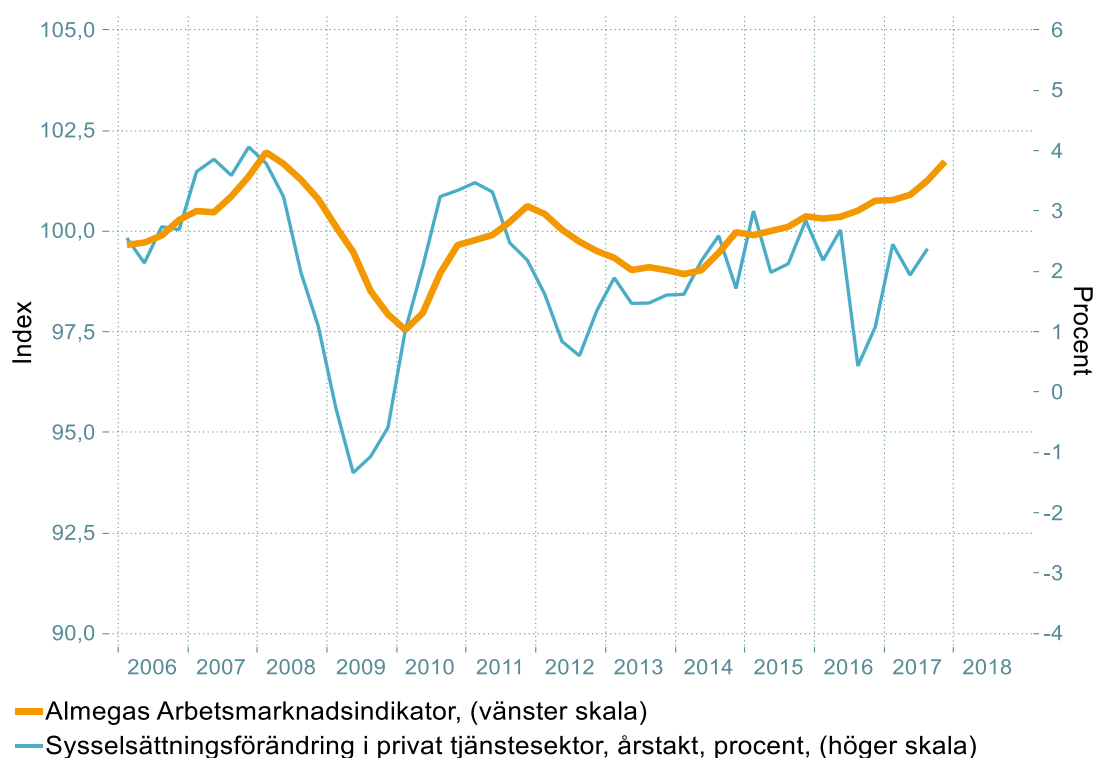
²¹ Se Bemanningsföretagens kvartalsrapport, december 2017.

3 Arbetsmarknadsindikatorn

3.1 Jobbtillväxten toppar under fjärde kvartalet, bromsar därefter

Almegas arbetsmarknadsindikator pekar på en ytterligare uppväxling av sysselsättningstillväxten under fjärde kvartalet i år. Indikatorn är nu uppe på i stort sett samma höga nivå som syntes första kvartalet 2008, strax före finanskrisen. Skillnaden är att indikatorns nu höga nivå inte motsvaras av en lika stark faktisk sysselsättningstillväxt i privat tjänstesektor. Det indikerar att företagen idag inte lyckas anställa i den utsträckning som de har behov av och att arbetsmarknadsindikatorn inte fullt ut lyckas fånga den historiskt höga kompetensbrist som nu råder i främst den kunskapsintensiva delen av privat tjänstesektor.

Diagram 11: Almegas arbetsmarknadsindikator²² för fjärde kvartalet 2017

Källa: Almega, Konjunkturinstitutet (KI-barometern), SCB, Macrobond.

²² Almegas arbetsmarknadsindikator bygger på uppgifter om företagens anställningsplaner samt uppgifter om brist på arbetskraft, som hämtats från Konjunkturinstitutets Konjunkturbarometer. Dessutom ingår uppgifter om vakansgraden i tjänstesektorn (se vidare faktarutan om tjänsteindikatorn på sidan 4). Almegas indikator baseras på en skattning mot utfallet för sysselsättningens tillväxt inom den privata tjänstesektorn enligt de svenska nationalräkenskaperna från SCB. Från och med första kvartalet 2017 är skattningarna nya och uppdaterade. Indexvärdet 100 anger det historiska genomsnittet för indikatorn baserat på det skattade sambandet från och med år 2005.

Hittills under 2017, till och med tredje kvartalet, har tillväxttakten för sysselsättningen i privat tjänstesektor legat på 2,3 procent, motsvarande drygt 50 000 fler sysselsatta. Det är förvisso högre än genomsnittet på 1,4 procent som var tillväxttakten från 1981 till och med 2007²³, men klart lägre än de 3,8 procent (eller 71 000 fler sysselsatta) som nåddes i genomsnitt 2007, dvs. under den senaste konjunkturtoppen.

Att indikatorn nu är uppe på nivåer liknande innan finanskrisen kan peka på att en topp är nådd för sysselsättningstillväxten i privat tjänstesektor. I Almegas senaste konjunkturrapport från november i år räknar vi med att sysselsättningstillväxten i privat tjänstesektor, i linje med vad arbetsmarknadsindikatorn pekar på, förblir stark under sista kvartalet 2017, men därefter tydligt tappar fart nästa år. Ökningen av antal sysselsatta i privat tjänstesektor beräknas stanna på 25 000 i genomsnitt för 2018, att jämföra med 47 000 i år.²⁴

Den viktigaste förklaringen till att sysselsättningstillväxten i privat tjänstesektor inte når upp till ökningstakten före finanskrisen, och att den väntas dala nästa år, är att tillgången på den kompetens de kunskapsintensiva företagen eftersöker tycks så gott som uttömd. Nästan 40 procent av företagen i privat tjänstesektor anger för tredje kvartalet i år att brist på personal är det främsta hindret mot att kunna expandera sin verksamhet, 10 procent fler än vid förra högkonjunkturen 2007.

Bland de kunskapsintensiva tjänsteföretagen är bilden dock än mer alarmerande; 4 av 5 företag inom dataprogrammering och datakonsulter anger att deras verksamhet hålls tillbaka av personalbrist. Detsamma gäller för arkitekter och tekniska konsulter. Även vid den senaste högkonjunkturen 2007 angavs personalbrist i liknande omfattning i dessa branscher. Då accelererade dock sysselsättningstillväxten ändå, vilket inte har skett de senaste åren, se diagram 12.

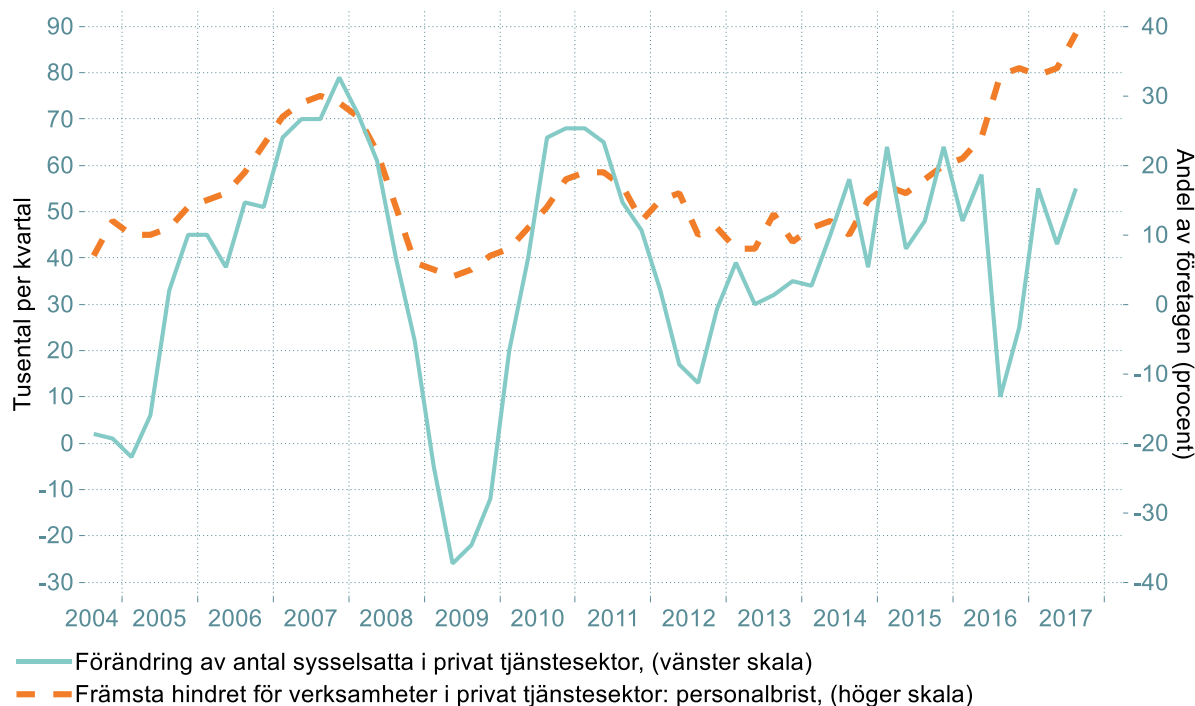
Det är ett tecken på att efterfrågan på dessa tjänster är än högre idag och att kompetensbristen är mer allvarlig och sätter djupare spår i form av återhållen sysselsättningstillväxt. Enligt en nyligen publicerad rapport från IT&Telekomföretagen bedöms att det kommer att finnas ett underskott på omkring 70 000 personer med IT-relaterad kompetens om fem år om inga särskilda insatser genomförs.²⁵ Och det gäller inte enbart denna bransch. Den historiskt omfattande kompetensbrist som nu uppstått i en lång rad branscher talar för stora underskott av personal med särskilda kompetenser även för andra branscher på flera års sikt om ingenting görs för att öka tillgången på den efterfrågade kompetensen.

²³ Enligt SCB, nationalräkenskaperna till och med 3e kvartalet 2017

²⁴ Almegas konjunkturrapport, hösten 2017. Finns att hämta på www.almega.se

²⁵ IT-kompetensbristen, IT&Telekomföretagen, november 2017.

Diagram 12: Kompetensbristen sätter djupare spår idag än vid den senaste högkonjunkturen

Källa: Konjunkturinstitutet (KI-barometern), SCB, Macrobond, Almega.

Trots det skriande behovet av personal biter sig arbetslösheten kvar på relativt höga nivåer. I november uppgick arbetslösheten till 6,6 procent, vilket är i stort sett i linje med arbetslösheten hittills i år som i genomsnitt har varit 6,7 procent, enligt AKU²⁶. I Almeas konjunkturrapport från november i år räknar vi med att arbetslösheten blir just 6,7 procent för helåret, och att den inte kan sjunka mer utan förblir 6,7 procent även 2018. Anledningen till det är huvudsakligen att en stor del av de nu arbetslösa har låg utbildningsnivå och svag förankring på arbetsmarknaden, vilket inte stämmer överens med de jobb som finns att tillgå inom framförallt kunskapsintensiv tjänstesektor.

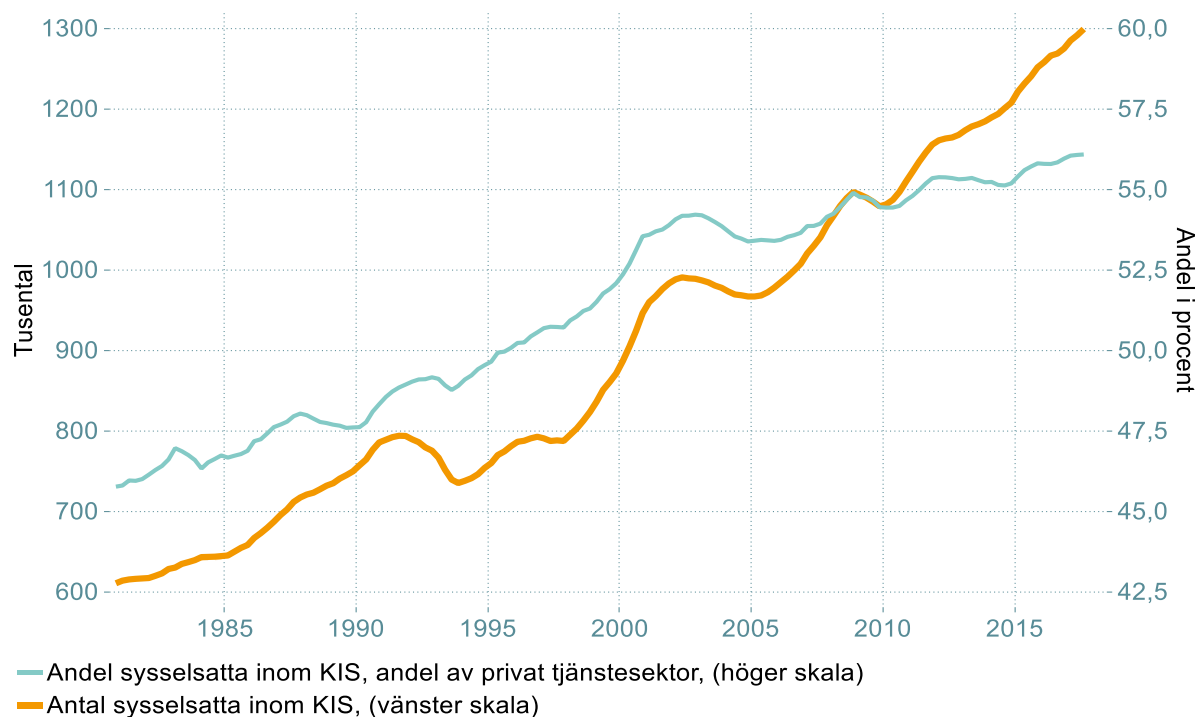
Att bristen på kvalificerad arbetskraft nu i historiskt hög utsträckning hämmar privata tjänsteföretag från att expandera är allvarligt. Inte minst då den privata tjänstesektorn har en avgörande och växande betydelse för Sveriges exportutveckling. Privat tjänstesektor står för cirka 41 procent av näringslivets exporterade förädlingsvärde, varav de kunskapsintensiva företagstjänsterna står för drygt 17 procent, enligt de senaste uppgifterna som avser år 2014. 2010 var den privata tjänstesektorns andel knappt 36

²⁶ Säsongsrensat och utjämnat.

procent, och har alltså ökat sin andel av Sveriges export av förädlingsvärde med i genomsnitt 1,4 procentenheter om året till och med 2014. Om denna ökningstakt skulle fortgå skulle det innebära att tjänstesektorn skulle kunna stå för mer än hälften av exporten år 2020. Tjänstesektorn levererar också en stor del insatstjänster till industrins produktion av exportprodukter. Mäter man hur stor andel av Sveriges totala export som består av tjänster rör det sig om hela 54 procent enligt den senast tillgängliga siffran som avser 2014.²⁷

Dessutom har privat tjänstesektor, med de kunskapsintensiva företagen i spetsen, sedan lång tid varit den sektor som drivit jobbskapandet i Sverige, vilket hänger samman med den allt snabbare strukturomvandlingen i ekonomin som pågått under en längre tid. Efterfrågan på högkvalificerad arbetskraft har ökat klart mer än efterfrågan på lågkvalificerad arbetskraft. Mellan 2010 och 2016 blev ungefär 260 000 fler personer sysselsatta i näringslivet. 250 000 av dessa anställdes i privat tjänstesektor, alltså hela 95 procent. 165 000, eller 2 av 3 personer, anställdes i den kunskapsintensiva delen av privat tjänstesektor, kallad KIS²⁸.

Diagram 13: Antal sysselsatta inom KIS samt KIS andel av privat tjänstesektor, 4 kvartals glidande medelvärde

Källa: Almega, SCB (nationalräkenskaperna).

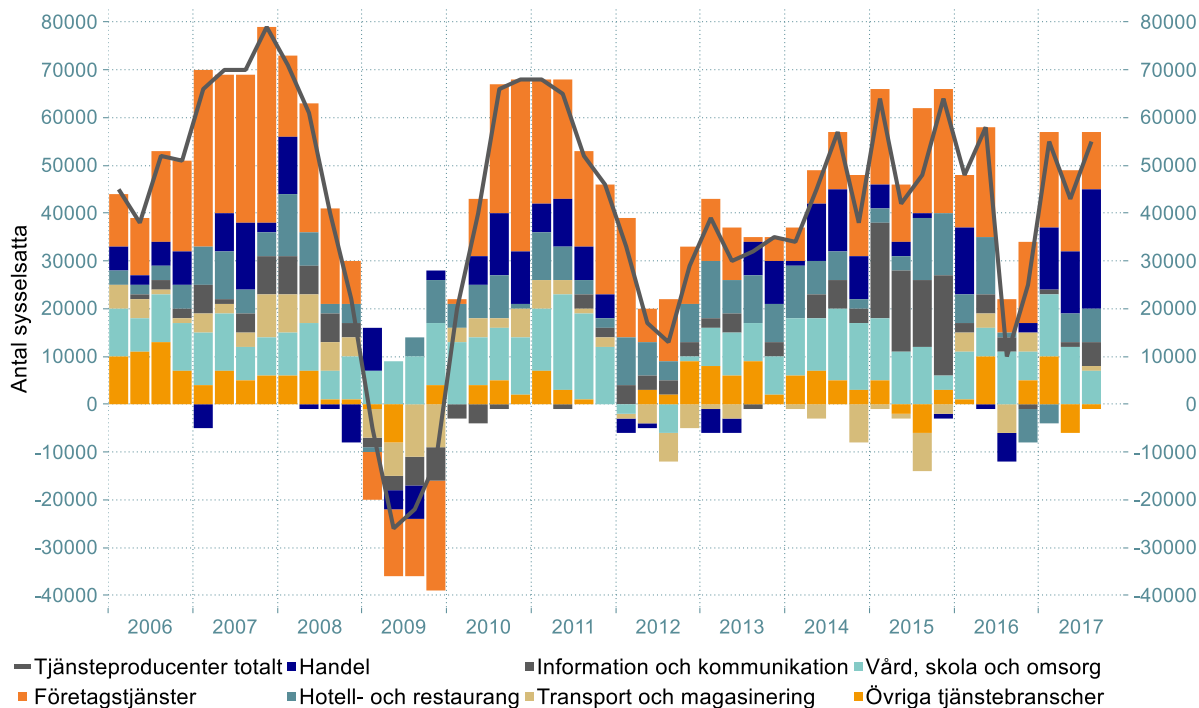
²⁷ Sveriges exportsektor växer med ökat tjänsteinnehåll, Almega och Industriarbetsgivarna, maj 2017.

²⁸ Knowledge Intensive Services.

Det är just inom KIS kompetensbristen är som mest utbredd. Idag sysselsätter KIS-branscherna²⁹ i privat tjänstesektor omkring 1,3 miljoner människor, en ökning från 600 000 1980, se diagram 13. Då utgjorde KIS-branscherna lite mer än 40 procent av privat tjänstesektor, idag handlar det om drygt 55 procent, eller nära 40 procent av hela näringslivet.

Hittills under 2017, till och med tredje kvartalet, har flest jobb kommit inom handeln och företagstjänster med i genomsnitt 17 000 respektive 16 000 fler sysselsatta jämfört med samma period året innan, se diagram 14 nedan. 2016 blev i genomsnitt ungefär 15 000 fler sysselsatta inom företagstjänster, en ökningstakt som alltså än så länge består även i år.

Diagram 14: Förändring av antal sysselsatta bland privata tjänsteproducenter, årstakt

Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Macrobond.

Med företagstjänster ovan avses verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap, teknik samt uthyrning, fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster. Enligt Almegas definition ingår även telekom och dataprogrammering i företagstjänster, vilka dock inte längre särredovisas i nationalräkenskaperna efter att Ericsson AB klassificerats om till bland annat dessa delbranscher, se vidare faktarutan på sidan 25. Istället redovisar SCB

²⁹ Almega använder Eurostats definition av KIS, se vidare Eurostats webbsida.

den större gruppen *Information och kommunikation*, där även andra branscher som inte är företagstjänster ingår, såsom förlag och verksamheter inom film och tv. Därför presenteras branschen information och kommunikation separat i diagram 14 och tabell 4.

Under det senaste året har personaluthyrningsföretagen stått för en betydande del av sysselsättningstillväxten inom företagstjänster. Exempelvis stod dessa företag för nära 60 procent av jobbtillväxten första kvartalet 2017, omkring 13 000 jobb, och en ungefär lika stor andel kvartalet innan, enligt SCB:s kortperiodiska sysselsättningsstatistik.

Efterfrågan på bemanningsföretagens tjänster har varit stark under innevarande högkonjunktur. Under tredje kvartalet i år har dock en tydlig inbromsning märkts i antalet nya jobb i branschen, se diagram 15. Det kan vara ytterligare ett tecken på att konjunkturtoppen i privat tjänstesektor har passerats, se tidigare avsnitt 2.2, då sysselsättningsutvecklingen i bemanningsbranschen brukar anses vara en tidig konjunkturindikation.

Diagram 15: Den tidigare starka sysselsättningstillväxten i bemanningsföretag har bromsat in

Källa: SCB (KS-statistiken), Almega.

Faktaruta: Ericsson AB klassas som tjänsteföretag, det påverkar data för sysselsättningen i privat tjänstesektorn

Ericsson AB har klassificerats om från industri- till tjänsteföretag i SCB:s nationalräkenskaper. Förändringen gäller från och med första kvartalet 2015. Det påverkar diverse ekonomiska variabler för olika delbranscher inom tjänstesektorn. Här förklaras kort inverkan på antalet sysselsatta.

Större delen av Ericsson AB har klassificerats om till att ingå i tjänstesektorns branschgrupp SNI 62 dataprogrammering och i övrigt även i SNI 58 förlag samt i SNI 72 teknisk forskning. Tidigare särredovisade SCB antalet sysselsatta för SNI 58–60 och SNI 62–63, men nu redovisas istället antalet sysselsatta i en mer övergripande grupp SNI 58–63.

Förändringen påverkar vad gäller sysselsättning nästan uteslutande SNI 58–63. Inom SNI 58–63 var antalet sysselsatta 2015 i genomsnitt 176 000 innan förändringen. Efter förändringen var antalet 194 500. Ökning med 18 500. Förändringen för hela privat tjänstesektor före och efter ändringen var också omkring 18 000.

En effekt är att sysselsättningstillväxten mellan år 2014 och 2015 inom SNI 58–63 ändrades från att ha varit -0,3 procent innan förändringen, till att bli 10,2 procent efter förändringen, dvs drygt 10 procentenheter högre. Sysselsättningstillväxten i hela privat tjänstesektor var innan förändringen 1,7 procent för helåret 2015, och är nu efter förändringen 2,5 procent.

Det här är alltså en engångseffekt av att Ericsson AB ingår i statistiken endast från och med år 2015. Statistiken har alltså ett tidsseriebrott mellan 2014 och 2015, och tillväxttalen mellan dessa år är inte relevanta för en redovisning av utvecklingen mellan dessa två år.

En annan effekt är att sysselsättningsutvecklingen för företagstjänster enligt Almegas definition inte längre kan följas över tid. Till företagstjänster klassificerar vi företag inom SNI 69–82 samt SNI 61–63 (där datakonsulter och telekom ingår). Då SNI 61–63 nu i SCB:s nationalräkenskaper redovisas i en mer övergripande grupp SNI 58–63 har vi valt att redovisa SNI 58–63 och SNI 69–82 var för sig.

Sett till tredje kvartalet i år ökade sysselsättningen inom handeln med hela 25 000 fler sysselsatta jämfört med motsvarande kvartal förra året. Därmed bidrog handeln väsentligt till de 55 000 fler sysselsatta inom privat tjänstesektor totalt under tredje kvartalet. Utvecklingen inom handeln är något överraskande med tanke på att hushållens konsumtion under året har mattats av, se vidare avsnitt 2.1. Ökningen för tredje kvartalet i år ska dock ses i ljuset av att det jämförs med motsvarande kvartal 2016 då sysselsättningen hade minskat jämfört med året innan.

I genomsnitt under årets tre första kvartal har antalet sysselsatta inom vård, skola och omsorg ökat med 11 000 jämfört med motsvarande period 2016. I genomsnitt under fjolåret blev 8 000 fler sysselsatta i branschen, motsvarande en ökningstakt på 3,4 procent. Inom utbildningsverksamhet och hälsovård har sysselsättningen tagit mer fart i år, däremot har den starka sysselsättningsökningen inom omsorgsbranschen som syntes 2016, och delvis var en följd av den kraftiga asylinvandringen 2015, bromsat in under 2017.

Övriga delbranscher i tjänstesektorn har hittills under årets tre första kvartal bidragit positivt - men i mindre omfattning än ovan nämnda branscher företagstjänster, handel samt vård, skola och omsorg - till sysselsättningstillväxten i privat tjänstesektor. Undantaget är branschen fastighetsbolag och fastighetsförvaltare som i år backat något i antal sysselsatta jämfört med de tre första kvartalen 2016, se tabell 4.

Tabell 4: Förändring av antal sysselsatta jämfört med motsvarande period föregående år, tusental, privat tjänstesektor

	Medel 2016	2017 kv 3
Tjänsteproducenter totalt, därav:	35	55
Företagstjänster*	15	12
Vård och omsorg	6	0
Fastighetsbolag och fastighetsförvaltare	4	-1
Hotell- och restaurang	3	7
Handel	2	25
Utbildning	2	5
Information och kommunikation	2	5
Transport och magasinering	1	1
Kultur, nöje och fritid	1	-3
Finans- och försäkringsverksamhet	1	1
Hälso- och sjukvård	0	3
Annan serviceverksamhet	-2	2

*Inkluderar här SNI 69–82

Källa: SCB, nationalräkenskaperna

4 Prisindikatorn

4.1 Företagens försäljningspriser bromsar in under fjärde kvartalet

Almegas prisindikator för fjärde kvartalet visar på en fortsatt inbromsning av ökningstakten för de privata tjänsteföretagens försäljningspriser. Priserna kan alltså fortsatt väntas öka något då indexvärdet ligger över 50, men i lägre takt än tidigare under året. Det är en inbromsning från redan förhållandevis låga ökningstal jämfört med den betydligt högre prisökningstakt som rådde inom den privata tjänstesektorn vid den senaste högkonjunkturen 2007, se diagram 17. Den väntade inbromsningen under fjärde kvartalet gäller både inom handeln och den övriga tjänstesektorn, men prisökningstakten inom handeln väntas ännu vara något högre än inom resterande tjänstebranscher.

Diagram 16: Almegas prisindikator³⁰ för fjärde kvartalet 2017

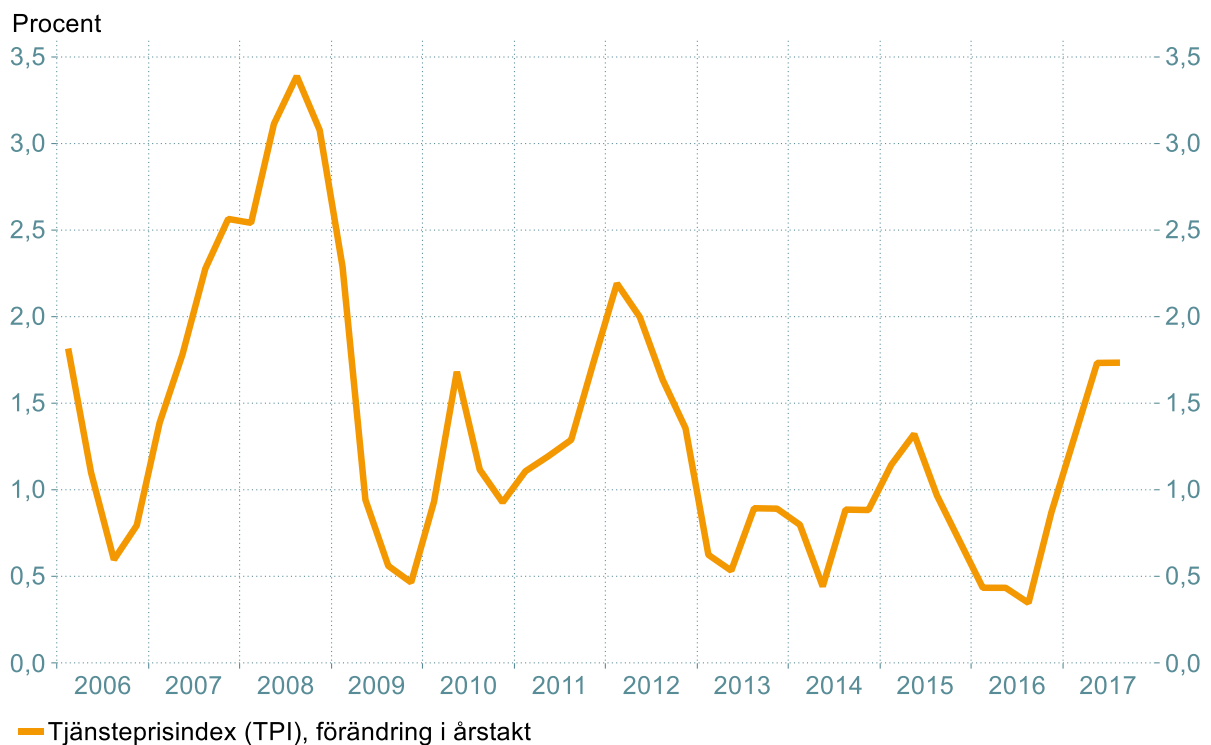
Källa: Almega, Konjunkturinstitutet (KI-barometern).

³⁰Prisindikatorn visar prisförändringar mellan kvartal och indikerar också det närmaste kvartalets prisutveckling. Den är inget mått på prisnivån utan visar om priserna väntas öka, minska eller vara oförändrade, drygt en månad innan SCB publicerar utfallet för det aktuella kvartalet. Är index över 50 indikerar det en ökning av priserna och under 50 innebär det en nedgång. Ett indexvärde på 50 innebär ungefär oförändrade priser, alltså att andelen som planerar höja priserna är lika stor som andelen som planerar prissänkningar, eller att samtliga angett oförändrade priser.

För det tredje kvartalet i år pekade prisindikatorn på att företagens försäljningspriser i privat tjänstesektor skulle sluta att accelerera. Det blev också utfallet, enligt SCB:s tjänsteprisindex (TPI) för det tredje kvartalet. Då ökade tjänstepriserna med 1,7 procent, jämfört med motsvarande kvartal föregående år, vilket var samma ökningstakt som under andra kvartalet. Försäljningspriserna i den privata tjänstesektorn har ändå tagit något mer fart i år och den genomsnittliga ökningstakten hittills i år, till och med tredje kvartalet, uppgår till 1,6 procent, mätt i årstakt. Det är den högsta prisökningstakten sedan 2012.

Jämfört med den högkonjunktur som föregick finanskrisen är prisökningstakten dock fortsatt låg. Tjänstepriserna ökade exempelvis med i genomsnitt 2,6 procent under perioden tredje kvartalet 2007 till och med andra kvartalet 2008, se diagram 17. Nu väntas alltså en svagare ökningstakt för det fjärde kvartalet 2017 trots att konjunkturen i privat tjänstesektor än så länge är stark, även om den sannolikt har nått sin topp under 2017 (se tidigare avsnitt 2).

Diagram 17: Utvecklingen av de privata tjänsteföretagens försäljningspriser, kvartalsvärden

Källa: Almega, SCB.

Det historiska sambandet som visar att hög ekonomisk tillväxt med ett högt inhemskt resursutnyttjande leder till accelererande löne- och prisökningar har kraftigt försvagats under senare år, vilket den senaste perioden av högkonjunktur i Sverige visar. Mycket tyder på att en bärande förklaring till det är den tilltagande produktionen utmed så kallade globala värdekedjor (GVK). Att fenomenet är tydligt inom den svenska privata tjänstesektorn har sin naturliga förklaring i att en stor och växande del av tjänstesektorn, mest framträdande inom branschen företagstjänster³¹, är integrerad i GVK och därmed måste ta hänsyn till den hårdnande konkurrensen detta innebär, samt den tuffare prispress som följer.

Inte bara tjänsteföretagens försäljningspriser har stigit långsamt. Även löneökningstakten har varit relativt långsam jämfört med högkonjunkturen 2007 innan finanskrisen, trots rekordstor brist på arbetskraft. Även här kan GVK utgöra en delförklaring. Dels då den ökade internationella konkurrensen sätter tryck på priserna, och därmed möjligheten att höja löner. Brist på den arbetskraft företagen efterfrågar har dock historiskt pressat upp lönetillväxten, men ett framväxande mönster idag är att om tillgången på rätt kompetens är för liten och dyr i Sverige, vänder sig tjänsteföretagen till länder där tillgången på kompetensen är större.

En ytterligare förklaring till låga löneökningar kan sannolikt spåras till att produktiviteten för tungt vägande branscher inom den privata tjänstesektorn har vuxit långsammare efter finanskrisen, och inte nått upp till den produktivitetsutveckling som syntes under den förra konjunkturuppgången under åren innan finanskrisen, se diagram 18. Åren 2000 till och med 2007 uppgick produktivitetstillväxten för företag inom information och kommunikation, där majoriteten av de ingående branscherna tillhör begreppet företagstjänster, till i genomsnitt strax under 6 procent. Från och med 2009 har motsvarande takt legat på i genomsnitt drygt 3 procent.³²

Utvecklingen av produktiviteten inom resten av branscherna som ingår i företagstjänster – verksamheter inom juridik, ekonomi, vetenskap, teknik samt fastighetsservice, personaluthyrning, resetjänster och andra stödtjänster – har också växlat ned, från i genomsnitt drygt 2,5 procent till omkring 1,8 procent, under samma tidsperioder. Totalt sett inom privat tjänstesektor var produktivitetstillväxten mellan år 2000 till och med 2007 omkring 2,4 procent per år och har från och med 2009 uppgått till i genomsnitt 1,7 procent per år. En delförklaring till den svagare produktivitetstillväxten under de senaste

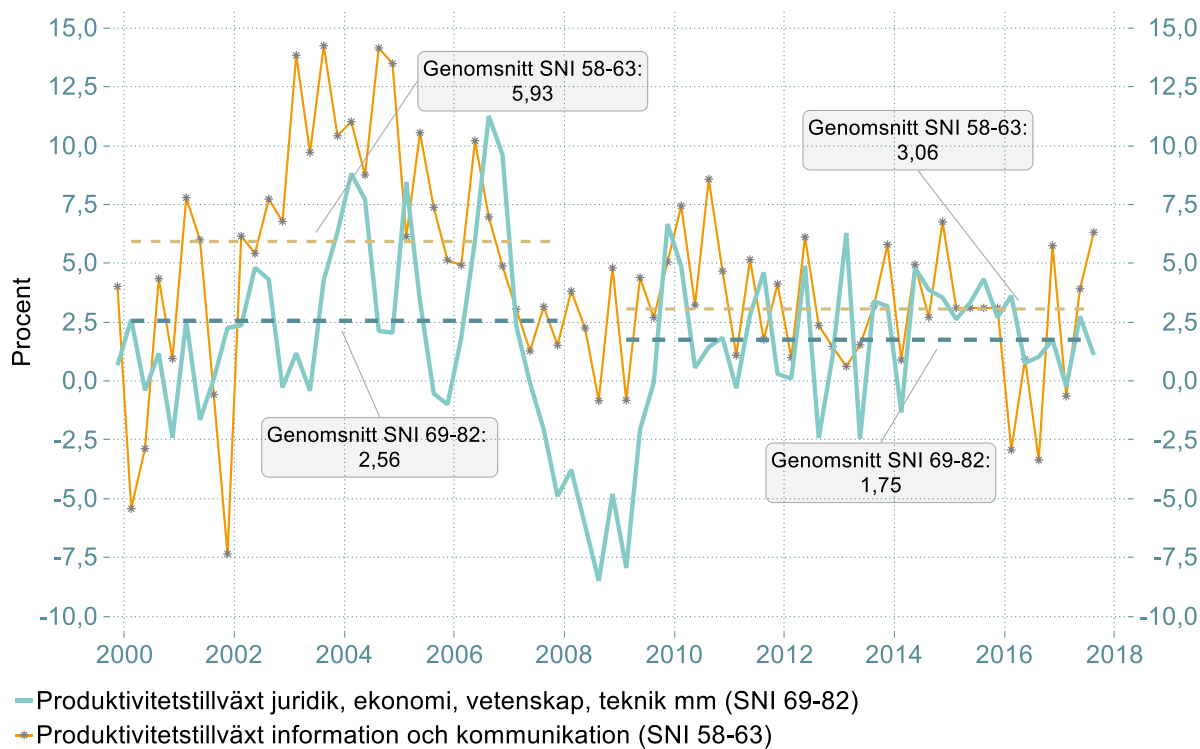
³¹ Hit räknar Almega företag inom telekom, dataprogrammering, datakonsulter, informationstjänster samt verksamheter inom juridik, ekonomi, vetenskap, teknik; uthyrning fastighetsservice, resetjänster och andra stödtjänster

³² I den senaste publikationen av SCB:s nationalräkenskaper har Ericsson AB klassats om från ett industriföretag till att tillhöra den privata tjänstesektorn från och med första kvartalet 2015. Det medför att produktiviteten inom branschen information och kommunikation, den delbransch dit större delen av Ericsson AB hamnade efter omklassificeringen i statistiken, sköt i höjden under 2015 och växte med ca 32 procent mellan 2014 och 2015. Eftersom det uppstått ett tidsseriebrott mellan dessa år, har vi för analysens skull räknat den genomsnittliga produktivitetstillväxten från och med 2009 fram till tredje kvartalet i år, exklusive ökningen på 32 procent under 2015 och antagit denna takt, på 3,1 procent, för helåret 2015.

åren kan vara att utbudet av kvalificerad arbetskraft krympt, vilket hållit tillbaka företagens produktionsstillväxt³³.

Förenklat skapas utrymmet för att höja löner på längre sikt antingen genom att ett företag kan höja sina priser, eller genom att de har blivit mer produktiva, dvs. de producerar mer per arbetad timme. Då produktivitetstillväxten har försvagats inom tjänstesektorn samtidigt som prisökningstakten varit historiskt låg har företagens utrymme för löneökningar sannolikt varit begränsat.

Diagram 18: Långsammare produktivitetstillväxt efter finanskrisen inom stora delar av privat tjänstesektor, förändring per kvartal, årstakt

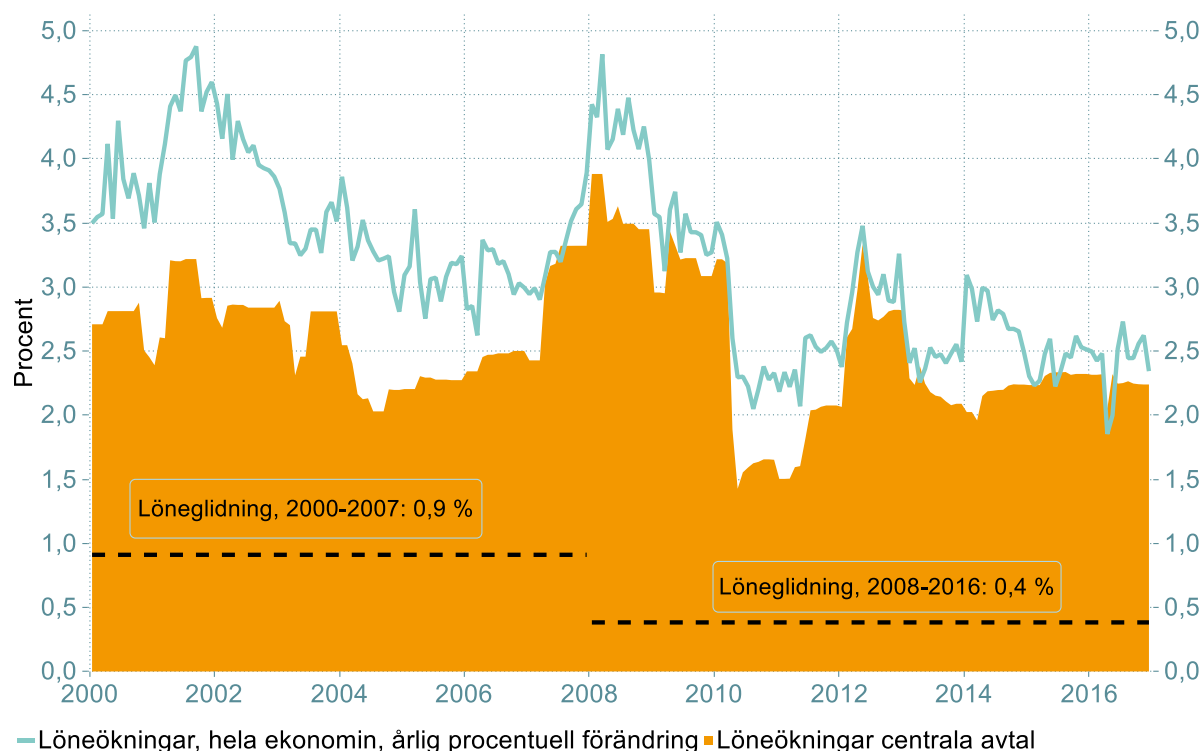
Källa: SCB (nationalräkenskaperna), Macrobond, Almega.

Trots att löneökningarna under senare år varit låga jämfört med tidigare perioder av stark ekonomisk tillväxt har den låga inflationen efter finanskrisen inneburit stora reallöneökningar. Löneökningar utöver de kollektivavtalade (så kallad löneglidning) har varit mycket små efter finanskrisen, vilket ger en indikation om att löneutrymmet är ansträngt inom näringslivet (inte minst inom den internationellt konkurrensutsatta

³³ Se vidare avsnittet om Arbetsmarknadsindikatorn i den här rapporten om bristen på kompetens, samt Almeas konjunkturrapport från november 2016 där det görs en djupare analys av den inbromsade produktivitetstillväxten, som finns att hämta från www.almega.se

tjänstesektorn), se diagram 19. Sammantaget visar statistik att arbetskraftskostnaden för att producera en enhet av en vara eller tjänst, så kallad enhetsarbetskostnad, har stigit snabbare i Sverige jämfört med OECD och EU sedan finanskrisen.³⁴ En sådan utveckling försvagar den internationella konkurrenskraften för svenska företag och försämrar utvecklingen för Sveriges ekonomi.

Diagram 19: Faktiska löneökningar i ekonomin, centrala avtal och löneglidning. Procentuell förändring, månadsvärden

Källa: Almega, Medlinsinstitutet.

Till ökningstakten av TPI för det tredje kvartalet 2017 var det likt tidigare i år transport och magasineringstjänster som bidrog mest och stod för 0,7 procentenheter av den totala ökningen på 1,7 procent. Det är en bransch med kraftiga variationer i pris, som främst påverkas av volatila priser på sjö- och lufttransporttjänster. Under fjolåret drog branschen ned TPI med i genomsnitt 0,3 procentenheter, se diagram 20.

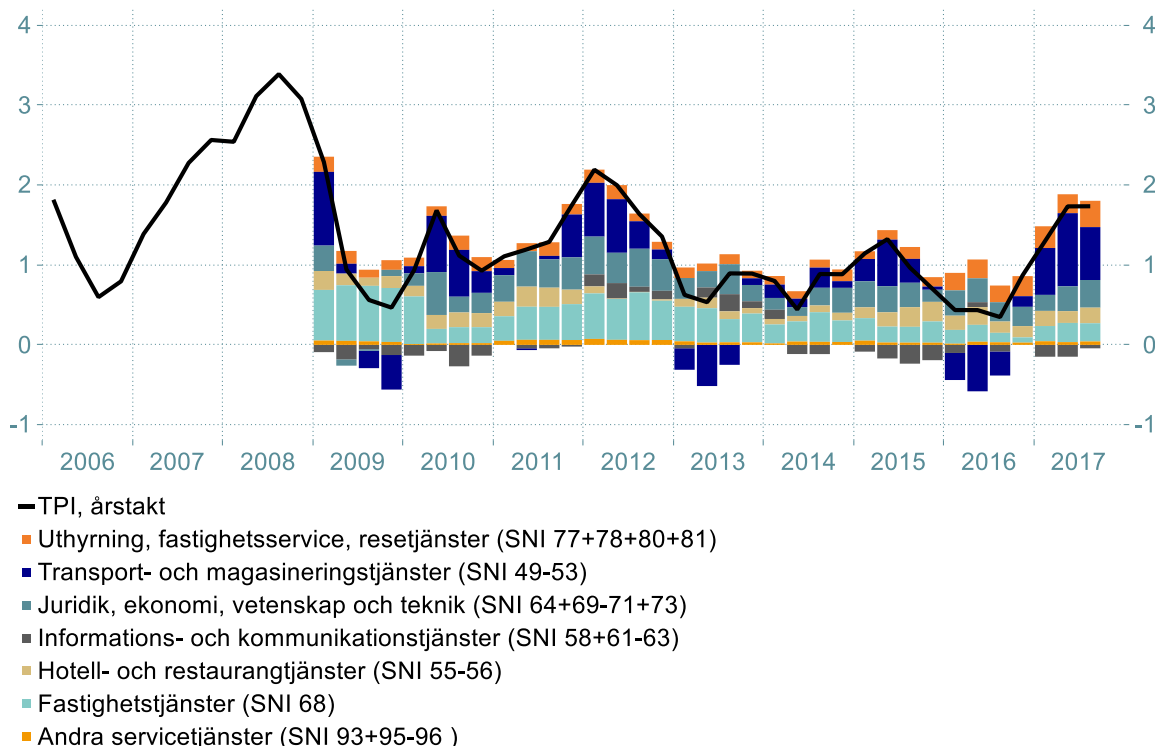
Prisökningstakten för arkitekt- och tekniska konsulttjänster har tagit något mer fart i år (2,8 procent i årstakt tredje kvartalet) efter en längre period av mycket svag prisutveckling. Orderläget är för närvarande bra och företagen har kunnat öka

³⁴ Se exempelvis en illustrativ graf på <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Produktion-och-Investeringar/Produktivitetsutvecklingen-i-naringslivet/>

debiteringsgraden och därigenom långsamt kunnat höja sina priser.³⁵ Prisökningarna för arkitekt- och tekniska konsulttjänster var den huvudsakliga anledningen till att delbranschen de tillhör – verksamheter inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik samt finans- och försäkringsverksamhet – drog upp TPI totalt med 0,3 procentenheter under tredje kvartalet.

Även delbranschen uthyrning, fastighetsservice och andra stödtjänster bidrog med 0,3 procentenheter till ökningen av TPI mätt i årstakt. Snabbare prisökningar på rengöring och lokalvård samt på personaluthyrningstjänster stod för merparten av bidraget. I övrigt är prisökningstakten alltför mycket svag inom informations- och kommunikationstjänster. Priserna på dataprogrammerings- och datakonsulttjänster har i stort sett legat stilla sedan finanskrisen. Mellan 2010 till och med 2016 var ökningstakten i genomsnitt 0,2 procent, men en viss ljusning har syns under 2017 och tredje kvartalet steg priserna med 2,8 procent i årstakt, den högsta prisökningstakten sedan 2008. Delbranschen information och kommunikation drog dock ned priserna tredje kvartalet totalt sett, främst till följd av fortsatt fallande priser på telekommunikation- och hostingtjänster.

Diagram 20: Tjänstebranschernas bidrag (procentenheter) till utvecklingstakten i TPI³⁶

Källa: Almega, SCB, Macrobond.

³⁵ Läs mer i *Investeringssignalen*, oktober 2017, Svenska Teknik och Designföretagen.

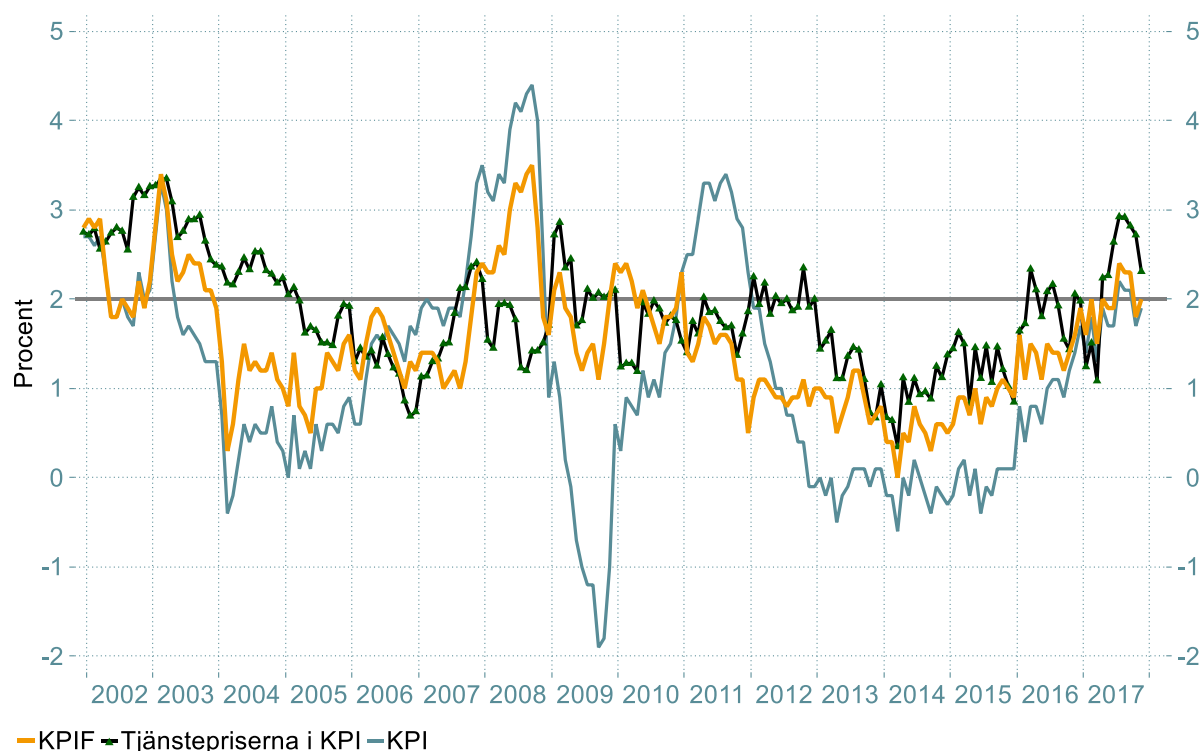
³⁶ Det saknas vikt för de olika delbranschernas tyngd i TPI före 2009, varför endast utvecklingen av TPI totalt sett presenteras för åren 2006 till och med 2008.

4.2 Den senaste utvecklingen av konsumentpriserna för tjänster

I november var inflationstakten enligt konsumentprisindex (KPI) 1,9 procent. KPIF, som är Riksbankens nya målvariabel sedan september i år³⁷, ökade något snabbare och uppgick till 2,0 procent i årstakt vilket också är den genomsnittliga ökningstakten under året till och med november. Det är en viss uppväxling från fjolåret då KPIF steg med 1,4 procent.

Det är främst högre priser på energi som satt fart på inflationen i år. Även vissa tjänstepriser har i år ökat snabbare och bidragit till uppgången, (mer om det nedan). Särskilt har kraftiga prisökningar på utrikes resor under sommaren dragit upp tjänstepriserna. Utrikes resor drog upp KPI med i genomsnitt 0,3 procentenheter per månad perioden juni till augusti.

Diagram 21: KPI, KPIF samt tjänstepriserna i KPI till och med november 2017, 12-månaderstakt

Källa: SCB, Macrobond.

³⁷ Riksbanken bytte målvariabel från KPI till KPIF primärt då inflationstakten enligt KPI påverkas direkt av Riksbankens förändringar av styrräntan. KPI med fast bostadsränta, KPIF, ger en bättre bild av den underliggande trendmässiga inflationen.

Riksbanken beslutade vid sitt senaste penningpolitiska möte i oktober att inte justera den räntebana som bestämdes vid mötet i september, vilket innebär att Riksbanken planerar att börja höja styrräntan under mitten av 2018.³⁸ Vidare räknar man i sin senaste prognos från oktober i år med att inflationstakten enligt KPI och KPIF kommer att falla tillbaka något och uppgå till i genomsnitt 1,9 respektive 1,8 procent under nästa år. I Almegas senaste konjunkturrapport är vi inte lika optimistiska som Riksbanken och vi bedömer att det nu höga resursutnyttjandet inte kommer att resultera i löne- och prisökningar i samma utsträckning som Riksbanken utgår ifrån.³⁹ För helåret 2018 räknar vi med att KPI och KPIF landar på i genomsnitt 1,5 respektive 1,6 procent.

Av tabell 5 på nästa sida framgår att konsumentpriserna på tjänster hittills under årets elva första månader i genomsnitt ökat med 2,2 procent i årstakt. Tjänstepriserna utgör ungefär 45 procent av hela KPI och utvecklingen av dessa priser har därför en stor inverkan på inflationstakten. Jämfört med den genomsnittliga ökningen under 2016 har framförallt priset på inrikes och utrikes resor bidragit till att dra upp den totala ökningstakten för tjänstepriserna i KPI, med i genomsnitt 0,3 respektive 0,2 procentenheter mer än förra året.

Priset på utrikes resor är känsligt för förändringar i växelkursen och den försvagade kronan under fjolåret är en viktig förklaring till att dessa priser ökat kraftigt i år, enligt Konjunkturinstitutet.⁴⁰ Höjda priser på lokaltrafik med drygt 7 procent i genomsnitt under 2017 ligger bakom majoriteten av det stora bidraget från delindex inrikes resor. Restaurangpriserna ökade starkt 2016 och har fortsatt att öka relativt snabbt i år, hittills med i genomsnitt drygt 3 procent, vilket har dragit upp tjänstepriserna i KPI med 0,4 procentenheter. Restaurangföretagen rapporterar att de har försökt kompensera sig för borttagandet av reduktionen av arbetsgivaravgifter för unga, genom att höja sina priser.⁴¹

Även priset på banktjänster ökade starkt under fjolåret och har tagit ännu något mer fart under 2017, vilket är den huvudsakliga anledningen till att delindex begravnings-, hemförsäkring-, banktjänster och utbildning har bidragit med omkring 0,3 procentenheter till tjänsteprisernas totala ökning. I november var priset på banktjänster drygt 15 procent högre än i november förra året.

I övrigt har priserna på läkarvård (främst äldreomsorg) och hotell tagit mer fart i år och bidragit starkare till ökningen av tjänstepriserna totalt jämfört med 2016. Att tjänstepriserna föll tillbaka i november i år jämfört med månaderna innan beror främst på att de tidigare nämnda volatila priserna på utrikes resor svängde tillbaka.

³⁸ Protokoll från det senaste penningpolitiska mötet 25 oktober 2017, Riksbanken.

³⁹ Se vidare avsnitt 3.1 ovan samt Almegas konjunkturrapport från november som finns att hämta på www.almega.se

⁴⁰ Se *Konjunkturläget*, oktober 2017, Konjunkturinstitutet

⁴¹ SCB, restaurangindex, juni 2017

Tabell 5: Bidrag (procentenheter) till tjänstepriserna i KPI

	Medel 2016	Medel 2017*	Skillnad	Nov 2017
TOTALA TJÄNSTEPRISER därav:	1,90	2,24	0,34	2,31
INRIKES RESOR EXKL BÅTRESOR, FLYTTN	0,03	0,33	0,29	0,36
UTRIKES RESOR	-0,04	0,15	0,18	-0,12
RESTAURANG	0,27	0,38	0,11	0,39
LÄKARVÅRD	0,08	0,17	0,09	0,19
LOGI	0,04	0,11	0,07	0,09
BEGRAVN, HEMFÖRSÄKR, BANK, UTBILDNING	0,23	0,29	0,06	0,37
REPARATION O UNDERHÅLL AV BILAR	0,04	0,07	0,04	0,11
POST	-0,02	0,01	0,03	0,03
TV-LICENS	0,03	0,06	0,02	0,06
LOTTERI, TIPS O TOTO	0,03	0,05	0,02	0,05
EGNAHEM: TOMTRÄTT, FASTIGHETSSKATT	0,02	0,04	0,02	0,04
VIN, SPRIT, ÖL: RESTAURANG	0,04	0,06	0,02	0,08
EGNAHEM: FÖRSÄKRINGSAVGIFTER	0,02	0,03	0,01	0,06
REPARATION, HUSHÅLLSTJÄNSTER	0,01	0,02	0,01	0,02
EGNAHEM: VATTEN, AVLOPP, RENH, SOTN	0,04	0,05	0,00	0,05
PERSONLIG HYGIEN, TJÄNSTER	0,11	0,09	-0,02	0,07
NÖJEN O REKR. EXKL TV-LICENS O SPEL	0,13	0,09	-0,05	0,11
HYRESLÄGENHET, BOSTADSRÄTT, GARAGE	0,23	0,18	-0,05	0,17
TANDLÄKARARVODE	0,08	0,02	-0,05	0,03
KONTROLLBES, KÖRSKOLEUTB, BILFÖRSÄKR	0,14	0,05	-0,09	0,00
TELETJÄNSTER	0,01	-0,08	-0,09	0,07
EGNAHEM: AVSKRIVNINGAR	0,36	0,08	-0,28	0,09

*Till och med november

Källa: SCB, Almega

almeGa

Banar väg för tjänsteföretagen